

URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE PRED
EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA

PREGLED PRAKSE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Informacije o novim presudama i odlukama
Europskog suda za ljudska prava

LISTOPAD – PROSINAC 2016.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA
DALMATINSKA 1, ZAGREB
TEL: 01 4878-100, FAX: 01 4878-111
E-MAIL: ured@zastupnik-esljp.hr
WEB: uredzastupnika.gov.hr

Ovaj pregled prakse sadrži sažetke presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava prema odabiru Ureda zastupnika Vlade pred Europskim sudom za ljudska prava u relevantnom razdoblju.

Sve sažetke izradio je Ured zastupnika pred Europskim sudom za ljudska prava i oni ne predstavljaju službeni dokument Europskog suda za ljudska prava.

Izvorni tekstovi presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava na temelju kojih su izrađeni sažeci mogu se pronaći na stranicama Europskog suda za ljudska prava (www.echr.coe.int) putem tražilice HUDOC.

Na stranicama Ureda zastupnika (uredzastupnika.gov.hr) dostupni su prijevodi svih presuda i odluka protiv Republike Hrvatske.

SADRŽAJ

UVOD	4
ZABRANA MUČENJA	5
PAPOSHVILI protiv BELGIJE.....	5
MURŠIĆ protiv HRVATSKE.....	9
PRAVO NA SLOBODU I SIGURNOST	13
KHLAIFIA I OSTALI protiv ITALIJE	13
PRAVO NA POŠTENO SUĐENJE	20
LHERMITTE protiv BELGIJE.....	20
GRKOKATOLIČKA ŽUPA LUPENI I DRUGI protiv RUMUNJSKE	24
PRAVO NA POŠTOVANJE PRIVATNOG I OBITELJSKOG ŽIVOTA	28
L.D. i P.K. protiv BUGARSKE	28
K.S. i M.S. protiv NJEMAČKE	32
DUBSKÁ I KREJZOVÁ PROTIV ČEŠKE	35
SLOBODA IZRAŽAVANJA	38
SIMIĆ protiv BOSNE I HERCEGOVINE	38
MAGYAR HELSINKI BIZOTTSAG protiv MAĐARSKE	41
SLOBODA OKUPLJANJA I UDRUŽIVANJA	44
LES AUTHENTIKS I SUPRAS AUTEUIL 91 protiv FRANCUSKE.....	44
ZAŠTITA VLASNIŠTVA	47
BÉLÁNÉ NAGY protiv MAĐARSKE.....	47
PRAVO NA SLOBODNE IZBORE	50
USPASKICH protiv LITVE.....	50
PRAVO DA SE NE BUDE DVA PUTA SUĐEN IЛИ KAŽNJEN U ISTOJ STVARI	54
A. i B. protiv NORVEŠKE.....	54

UVOD

U posljednjem tromjesečju 2016. godine Europski sud donio je više značajnih presuda kojima je unaprijedio i konkretizirao svoju sudsku praksu u brojnim područjima.

Posebno se ističu presude Velikog vijeća, a u prvom redu presuda *Muršić protiv Hrvatske*, u kojoj je Europski sud na primjeru hrvatskog predmeta dao smjernice za osiguravanje prostornih uvjeta smještaja zatvorenika u zatvorsku ustanovu.

Nadalje, ističe se i predmet *A. i B. protiv Norveške*, u kojem se Sud bavio načelom *ne bis in idem* na način da je dodatno razvio svoju sudsku praksu tumačeći kada paralelno vođenje prekršajnog i kaznenog postupka predstavlja dupliciranje postupka.

Sud se sada već kontinuirano bavi problematikom ilegalnih migranta, s aspekta različitih prava zajamčenih Konvencijom. U presudi Velikog vijeća *Paposhvili protiv Belgije* razmatrao je povrede zabrane mučenja i prava na obiteljski život, zbog toga što prilikom donošenja odluke o izručenju belgijske vlasti nisu donijela odgovarajuću procjenu rizika od deportacije podnositelja u Gruziju.

U predmetu Velikog vijeća *Khalaiifa i drugi protiv Italije* podnositelji su prigovarali da su bili nezakonito lišeni slobode u prihvatnom centru za migrante, protivno članku 5. Konvencije.

Od presuda koje se tiču prava na pošteno suđenje izdvaja se presuda Velikog vijeća *Lhemitte protiv Belgije*, u kojoj je bilo sporno je li obrazloženje presude kojom je podnositeljica proglašena krivom bilo dostatno u smislu članka 6. Konvencije. U presudi Velikog vijeća *Grkokatolička župa Lupeni i drugi protiv Rumunjske*, Sud je razmotrio predstavljaju li strogi uvjeti za stjecanje nekog materijalnog prava ograničenje prava na pristup sudu.

Sud je u presudi Velikog vijeća *Dubska i Krejzova protiv Češke* razmatrao opseg slobode procjene države u pogledu reguliranja poroda kod kuće, a u predmetu *L.D. i P.K. protiv Bugarske* opseg slobode procjene države u pitanjima utvrđivanja očinstva. U predmetu *K.S. i M.S. protiv Njemačke* Sud je utvrđivao je li pretragom koja je naložena na temelju informacija koje su pribavljene na nezakonit način povrijeđeno pravo na dom podnositelja.

Pravo na slobodu izražavanja bilo je predmetom razmatranja u predmetu *Simić protiv Bosne i Hercegovine*, u kojem je sudac Ustavnog suda razriješen dužnosti. U drugom predmetu koji se tiče slobode izražavanja *Magyar Helsinki Bizottsag protiv Mađarske*, Sud je odlučivao o pravu na pristup informacijama.

U predmetu *Les Authentiks i Supras Auteuil 91 protiv Francuske* Sud je odlučivao o pravu na slobodu udruživanja navijačkih udruga koje su raspuštene zbog navijačkog nasilja.

U još jednom predmetu Velikog vijeća, *Belene Nagy protiv Mađarske*, Sud je ocjenjivao je li zbog promjene zakonskih uvjeta za ostvarivanje prava na invalidsku mirovinu podnositeljici povrijeđeno pravo na mirno uživanje vlasništva.

Konačno u predmetu *Uspaskich protiv Litve* Sud je ocjenjivao je li podnositeljevo pravo na slobodne izbore povrijeđeno zbog vođenja kaznenog postupka i određivanja pritvora protiv njega.

ZABRANA MUČENJA

ČLANAK 3.

Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

BELGIJSKA TIJELA NISU PROCIJENILA RIZIK OD IZRUČENJA PODNOSITELJA U GRUZIJU

PAPOSHVILI protiv BELGIJE

*zahtjev br. 41738/10
presuda Velikog vijeća od 13. prosinca 2016.*

❖ ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva bio je gruzijski državljanin koji je živio u Bruxellesu. Preminuo je 7. lipnja 2016. godine, a njegova supruga i troje djece izrazili su želju da nastave voditi postupak pred Sudom.

Podnositelj je došao u Belgiju 1998. godine u pratnji supruge i djeteta. Par je nakon toga dobio još dvoje djece. Između 1998. i 2007. godine podnositelj je osuđen za niz kaznenih djela, uključujući razbojništvo i sudjelovanje u zločinačkoj organizaciji. Dok je služio zatvorske kazne dijagnosticiran mu je niz teških bolesti, uključujući kroničnu limfocitnu leukemiju i tuberkulozu, zbog kojih je bio na bolničkom liječenju.

Podnositelj je belgijskim vlastima podnio nekoliko bezuspješnih zahtjeva za reguliranje boravišnog statusa zbog izvanrednih ili zdravstvenih razloga. U kolovozu 2007. godine ministar unutarnjih poslova izdao je nalog za deportaciju kojim je naredio podnositelju zahtjeva da napusti zemlju, te mu je zabranio ponovni ulazak u Belgiju u trajanju od deset godina zbog opasnosti koju je predstavljao za javni red. Nalog je postao izvršan čim je podnositelj odslužio svoju zatvorsku kaznu, ali u stvarnosti nije izvršen jer je primao liječničku pomoć.

Dana 7. srpnja 2010. godine Ured za strance izdao je nalog podnositelju da napusti zemlju, te istovremeno odredio pritvor protiv njega. Premješten je u sigurni objekt za ilegalne imigrante s ciljem njegova povratka u Gruziju, te su u tu svrhu izdane putne isprave. Dana 23. srpnja 2010. godine podnositelj je podnio zahtjev Sudu za donošenje privremene mjere na temelju pravila 39. Poslovnika Suda kojom bi se spriječilo njegovo izručenje. Zahtjev za izdavanje privremene mjere je usvojen, a podnositelj je naknadno pušten na slobodu. Rok za izvršenje naloga za napuštanje belgijskog državnog područja nekoliko je puta produljen. U studenome 2009. godine supruga podnositelja zahtjeva i troje djece dobili su dozvolu boravka u Belgiji

neodređenog trajanja. Između 2012. i 2015. godine podnositelj je u nekoliko navrata uhićen zbog krađe.

❖ **PRIGOVORI**

Pozivajući se na članak 2. (pravo na život) i članak 3. (zabrana nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja), podnositelj je tvrdio da postoje dokazi koji upućuju na to da bi se, ako ga se protjera u Gruziju, tamo suočio sa stvarnim rizikom od nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i prerane smrti. Temeljem članka 8. (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života), prigovorio je da bi njegovo protjerivanje u Gruziju, zajedno sa zabranom ponovnog ulaska u Belgiju u trajanju od deset godina, imalo za posljedicu odvajanje od obitelji koja je dobila dozvolu boravka u Belgiji.

Presudom vijeća od 17. travnja 2014. godine Sud je utvrdio da protjerivanje podnositelja zahtjeva u Gruziju ne bi dovelo do povrede članka 2. i 3. Konvencije. Na podnositeljev zahtjev predmet je upućen na razmatranje Velikom vijeću.

❖ **OCJENA SUDA**

Članak 3. (zabrana nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja)

Sud je najprije utvrdio da je podnositelj bolovao od vrlo teške bolesti i da je njegovo stanje bilo opasno po život. Podnositelj je o tome dostavio detaljnu medicinsku dokumentaciju koju je dobio od liječnika specijaliziranog za liječenje leukemije i šefa hematološkog odjela u bolnici koja se isključivo bavi liječenjem karcinoma. Prema toj dokumentaciji, stanje podnositelja zahtjeva stabiliziralo se zbog liječenja koje je dobivao u Belgiji. To je bilo usmjereno liječenje s ciljem da mu se omogući podvrgavanje transplantaciji, koja je predstavljala jedinu preostalu šansu za izlječenje, pod uvjetom da se obavi u relativno kratkom roku. Prekid takvog liječenja imao bi za posljedicu skraćivanje podnositeljevog životnog vijeka na manje od 6 mjeseci.

Podnositelj je podnio dva zahtjeva za reguliranje svojeg boravišnog statusa u Belgiji na osnovu zdravstvenih razloga, na temelju Zakona o strancima. Njegovi su se zahtjevi prvenstveno temeljili na potrebi da dobije prikladno liječenje za leukemiju i na pretpostavci da ne bi bio u mogućnosti primati odgovarajuću njegu za svoje stanje u Gruziji. Međutim, Ured za strance odbio je te zahtjeve navodeći da je podnositelj isključen iz područja primjene Zakona zbog toga što je počinio teška kaznena djela. Žalbeno vijeće za strance utvrdilo je da, kada upravno tijelo ima opravdane razloge za isključenje osobe iz područja primjene Zakona, tada nije potrebno ispitivati podnesenu medicinsku dokumentaciju. U pogledu prigovora na temelju članka 3. Konvencije, Žalbeno vijeće za strance navelo je kako uz odluku kojom se odbija dozvola boravka nije bila izrečena i mjera protjerivanja, pa je rizik da će se liječenje podnositelja zahtjeva prekinuti u slučaju njegova povratka u Gruziju bio potpuno hipotetski. Državno vijeće (*Conseil d'Etat*) potvrdilo je to obrazloženje, navodeći da zdravstveno stanje stranca koji je suočen s protjerivanjem iz zemlje i čiji je zahtjev za dozvolu boravka odbijen treba ocjenjivati u trenutku izvršavanja mjere protjerivanja, a ne u trenutku njezina izricanja.

Belgijska tijela uopće nisu izvršila procjenu rizika s kojim bi podnositelj bio suočen po povratku u Gruziju, te nisu imala dovoljno informacija za donošenje zaključka da podnositelj neće biti izložen stvarnom i konkretnom riziku, suprotno članku 3. Konvencije, u slučaju povratka u Gruziju.

Sud je zaključio da, iako je savjetnik za medicinu Ureda za strance dao nekoliko mišljenja o zdravstvenom stanju podnositelja na temelju medicinskih potvrda koje je dostavio podnositelj zahtjeva, niti Ured za strance niti Žalbeno vijeće za strance nisu iste razmotrili iz perspektive članka 3. Konvencije u postupku povodom zahtjeva za reguliranje boravišta na temelju zdravstvenih razloga.

Zdravstveno stanje podnositelja nije ispitano niti u kontekstu postupka koji se odnosi na njegovo protjerivanje.

Iako se procjena ove vrste mogla izvršiti neposredno prije samog izvršenja mjere protjerivanja, Sudu nije pruženo dovoljno informacija o tome kakav je opseg takve procjene i njezina utjecaja na obvezujuću prirodu naloga za napuštanje zemlje.

Slijedom toga, Sud je smatrao da zbog toga što belgijska tijela nisu izvršila nikakvu procjenu rizika s kojim bi podnositelj bio suočen po povratku u Gruziju, a imajući u vidu njegovo zdravstveno stanje i nedostatak informacija o mogućem liječenju u Gruziji, ta tijela nisu imala dovoljno informacija za donošenje zaključka da podnositelj neće biti izložen stvarnom i konkretnom riziku, suprotno članku 3. Konvencije, u slučaju povratka u Gruziju.

Sud je stoga smatrao da bi došlo do povrede članka 3. da je podnositelj bio protjeran u Gruziju bez da je izvršena procjena relevantnih informacija.

Članak 8. (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života)

Sud je utvrdio da belgijska tijela nisu ispitala u kojoj je mjeri podnositelj, zbog pogoršanja zdravstvenog stanja bio ovisan o pomoći svoje obitelji. Štoviše, u postupku za reguliranje boravišta zbog zdravstvenih razloga, Žalbeno vijeće za strance odbacilo je prigovor podnositelja na temelju članka 8. Konvencije jer uz odluku kojom se odbija dozvola boravka nije bila izrečena i mjera protjerivanja

Sud je smatrao da su nacionalna tijela trebala izvršiti procjenu utjecaja mjere protjerivanja na obiteljski život podnositelja u svjetlu njegova zdravstvenog stanja. To je predstavljalo procesnu obvezu koju su tijela trebala ispuniti kako bi osigurala učinkovito ostvarivanje prava na poštovanje obiteljskog života. Prema mišljenju Suda, belgijska tijela bila su dužna, u skladu s člankom 8. Konvencije, ispitati je li se, u svjetlu specifične situacije podnositelja zahtjeva u trenutku protjerivanja, od obitelji moglo razumno očekivati da će ga slijediti u Gruziju ili, ako nije, je li poštovanje prava na obiteljski život zahtijevalo da se podnositelju izda dozvola boravka u Belgiji onoliko dugo koliko mu je ostalo života. Sukladno tome, Sud je utvrdio kako bi, da je podnositelj bio protjeran u Gruziju bez procjene tih faktora, došlo i do povrede članka 8. Konvencije.

❖ **PRAVIČNA NAKNADA**

Utvrđenje povrede čl. 3. i 8. Konvencije samo po sebi predstavlja dovoljnu pravičnu naknadu u odnosu na nematerijalnu štetu.

5.000,00 EUR na ime troškova postupka

KLJUČNE RIJEČI

- *zabrana mučenja i nečovječnog postupanja*
- *procjena rizika*
- *deportacija bolesne osobe*
- *pravo na obiteljski život*
- *obaveze nadležnih tijela*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

BORAVAK PODNOSITELJA U ZATVORU 27 UZASTOPNIH DANA U ČELIJI S MANJE OD 3M² OSOBNOG PROSTORA PREDSTAVLJA POVREDU

MURŠIĆ protiv HRVATSKE

*zahtjev br. 7334/13
presuda Velikog vijeća od 20. listopada 2016.*

❖ ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva osuđen je na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 2 godine i 11 mjeseci zbog kaznenog djela razbojništva i kaznenog djela teške krađe.

Do dana 16. listopada 2009. podnositelj zahtjeva boravio je u poluotvorenom režimu u Kaznionici u Turopolju, a navedenog dana je premješten u Zatvor u Bjelovaru. Razlog za premještanje prema izvješću Kaznionice u Turopolju, bilo je njegovo neprimjereno ponašanje i prijetnje da će pobjeći. Ostao je u Zatvoru u Bjelovaru do 16. ožujka 2011.

Podnositelj zahtjeva je podnosio različite prigovore nadležnim pravosudnim tijelima i zatvorskoj upravi, te je tražio premještanje u zatvor u Varaždinu. Prituživao se, između ostalog, sutkinji izvršenja koja je odbila njegov prigovor. Njegova žalba protiv rješenja sutkinje izvršenja je odbijena, dok je njegova ustavna tužba odbačena kao očigledno neosnovana.

Podnositelj zahtjeva se obratio i Pučkom pravobranitelju, te se bio pridružio i grupi zatvorenika koji su uložili prigovor sutkinji izvršenja na neprikladne opće uvjete u Zatvoru u Bjelovaru.

❖ PRIGOVORI

Podnositelj zahtjeva posebno je tvrdio, pozivajući se na članak 3. Konvencije, da su uvjeti njegovog boravka u zatvoru bili neprikladni, prvenstveno zbog nedostatka osobnog prostora.

Tvrdio je da je tijekom boravka u Zatvoru u Bjelovaru bio smješten u prenapučenim sobama. Posebice je tvrdio da je u razdoblju od ukupno pedeset dana imao na raspolaganju manje od 3 kvadratna metra (m²) osobnog prostora, uključujući razdoblje od dvadeset i sedam uzastopnih dana. Bilo je i nekoliko neuzastopnih razdoblja u kojima mu je dodijeljeno između 3 do 4 m² osobnog prostora u sobama.

Dana 12. ožujka 2015. godine, vijeće je donijelo presudu u kojoj je utvrdilo da nije došlo do povrede članka 3. Konvencije. Na zahtjev podnositelja, predmet je podnesen na razmatranje Velikom vijeću.

❖ OCJENA SUDA

Sud je naglasio kako je često pozvan donijeti odluku o prigovorima koji se odnose na povredu članka 3. Konvencije zbog nedovoljnog osobnog prostora stavljenog na raspolaganje zatvorenicima. Tako je već donio pilot presude u pitanju prenapučenosti zatvora za Bugarsku, Mađarsku, Italiju, Poljsku i Rusiju. Iako je problem prenapučenosti zatvora već razmotren u nekoliko predmeta protiv Hrvatske u kojima je utvrđena povreda članka 3. (vidi predmete *Cenbauer, Testa, Štitić, Dolenc, Longin i Lonić*), Sud do sada nije smatrao da uvjeti boravka u zatvoru u Hrvatskoj predstavljaju strukturni problem sa stajališta članka 3. Konvencije. S obzirom na uvjete boravka u Zatvoru u Bjelovaru, Sud je do sada razmotrio jedan predmet u kojem je utvrdio da nije došlo do povrede članka 3. (predmet *Pozaić*).

Standard od 3 m2 podne površine po zatvoreniku u smještaju u kojem boravi više zatvorenika je minimalni standard na temelju članka 3. Konvencije.

Sud je naglasio da niti ovaj predmet ne postavlja strukturno pitanje koje se odnosi na uvjete boravka u zatvoru u Hrvatskoj.

Sud je naveo kako se mjerodavna načela i standardi za procjenu prenapučenosti zatvora odnose na sljedeća pitanja: (i) pitanje minimalnog osobnog prostora u zatvoru na temelju članka 3. Konvencije; (ii) dovodi li raspodjela osobnog prostora koji je ispod 3m2 sama po sebi do povrede čl. 3.; i (iii) koji čimbenici mogu nadomjestiti dodjelu oskudnog osobnog prostora.

Sud je u presudi potvrdio da je standard od 3 m2 podne površine po zatvoreniku u smještaju u kojem boravi više zatvorenika relevantni minimalni standard na temelju članka 3. Konvencije.

Ako raspoloživi osobni prostor po zatvoreniku padne ispod 3 m2 površine u zatvorima u kojem boravi više zatvorenika, nedostatak osobnog prostora smatra se toliko ozbiljnim da dolazi do čvrste pretpostavke povrede članka 3. Teret dokaza leži na tuženoj državi koja, međutim, može oboriti tu pretpostavku dokazivanjem da su postojali čimbenici koji mogu prikladno nadomjestiti oskudan osobni prostor.

Čvrsta pretpostavka povrede članka 3. obično će se moći oboriti samo ako su sljedeći čimbenici kumulativno ispunjeni: (1) smanjenja potrebnog minimalnog osobnog prostora ispod 3 m2 su kratka, povremena i minimalna; (2) takva smanjenja su popraćena dovoljnom slobodom kretanja izvan sobe i prikladnim aktivnostima izvan sobe; i (3) zatvorenik je smješten u ustanovu koja se, općenito gledano, smatra primjerenom ustanovom za pritvor i ne postoje drugi otegotni aspekti uvjeta njegova boravka u zatvoru.

U slučajevima u kojima se pak radi o zatvorskoj sobi veličine od 3 do 4 m2 osobnog prostora po zatvoreniku, prostorni čimbenik ipak ostaje snažan čimbenik u ocjeni prikladnosti uvjeta boravka u zatvoru od strane Suda. U takvim će se slučajevima povreda članka 3. utvrditi samo ako je prostorni čimbenik povezan s drugim neodgovarajućim fizičkim uvjetima boravka u zatvoru koji se, posebice, odnose na pristup vježbama na otvorenom, prirodnom svjetlu i zraku, dostupnost ventilacije, prikladnost sobne temperature, mogućnost privatnog korištenja nužnika, te usklađenost s osnovnim zdravstvenim i higijenskim zahtjevima.

Sud primjećuje da je podnositelj zahtjeva, za vrijeme svog boravka u Zatvoru u Bjelovaru, koji je trajao godinu dana i pet mjeseci, bio smješten u četiri različite zatvoreničke sobe u kojima je imao između 3 i 6,76 m² osobnog prostora. Smanjenja osobnog prostora podnositelja zahtjeva ispod 3m² bila su kratkotrajna. Riječ je o jednom (2,62 m²), dva (2,62 m²) i osam dana (2,55 m²), zatim o tri neuzastopna razdoblja od tri dana tijekom kojih je podnositelj zahtjeva imao 2,62 m² osobnog prostora i jednom razdoblju od tri dana tijekom kojeg je podnositelj zahtjeva imao 2,55 m² osobnog prostora.

Međutim, Sud primjećuje i to da je postojalo razdoblje od dvadeset i sedam uzastopnih dana (između 18. srpnja i 13. kolovoza 2010.), u kojem je podnositelj zahtjeva raspolagao s 2,62 m² osobnog prostora.

Ako raspoloživi osobni prostor po zatvoreniku padne ispod 3 m² površine, nedostatak osobnog prostora smatra se toliko ozbiljnim da dolazi do čvrste pretpostavke povrede članka 3. Konvencije, osim ako se dokaže da su postojali čimbenici koji mogu nadomjestiti oskudan osobni prostor.

Sud primjećuje da se podnositelj zahtjeva nikada nije žalio pred domaćim tijelima na određene aspekte boravka u zatvoru, poput, npr. nedostatak vježbanja na otvorenom ili nedovoljnog vremena za slobodno kretanje. U redovitom dnevnom režimu u Zatvoru u Bjelovaru podnositelju zahtjeva pružena je mogućnost vježbanja na otvorenom u trajanju od dva sata, što je standard utvrđen u mjerodavnom domaćem pravu i nadilazi minimalne standarde koje je utvrdio CPT. Nadalje, podnositelj zahtjeva nije osporio da mu je dozvoljeno slobodno kretanje izvan sobe unutar zatvorskog objekta u trajanju od tri sata dnevno. Uzimajući u

obzir i razdoblje od dva sata vježbanja na otvorenom, kao i razdoblja potrebna za posluživanje doručka, ručka i večere, ne može se reći da je podnositelj zahtjeva provodio u sobi značajan dio vremena, bez obavljanja ikakve svrhovite aktivnosti.

Pored toga, u Zatvoru u Bjelovaru bili su mu dostupni zabavni sadržaji, kao što je mogućnost gledanja TV-a ili posuđivanja knjiga iz lokalne knjižnice. S obzirom na takve okolnosti, mogućnost slobodnog kretanja izvan sobe i sadržaji dostupni podnositelju zahtjeva u Zatvoru u Bjelovaru mogu se smatrati značajnim ublažavajućim čimbenicima u odnosu na dodjelu oskudnog osobnog prostora.

Naposljetku, Sud je utvrdio da je podnositelj zahtjeva bio smješten u općenito odgovarajućim uvjetima u Zatvoru u Bjelovaru, uključujući tu i obroke, pristup prirodnom svjetlu i svježem zraku.

Međutim, Sud je utvrdio da je došlo do povrede članka 3. Konvencije tijekom razdoblja od dvadeset i sedam dana u kojem je podnositelj zahtjeva raspolagao s manje od 3m² osobnog prostora. Naime, to razdoblje ne udovoljava već prvom čimbeniku (da je takvo ograničenje osobnog prostora kratko, povremeno i minimalno) koji mora biti kumulativno ispunjen s ostalim čimbenicima.

S druge strane, s obzirom na ostala razdoblja u kojima je podnositelj zahtjeva raspolagao s manje od 3m², Sud nalazi da nije došlo do povrede članka 3. Konvencije.

Također, nije došlo do povrede članka 3. Konvencije s obzirom na razdoblja u kojima je podnositelj zahtjeva raspolagao s između 3 i 4 m² osobnog prostora.

❖ **PRAVIČNA NAKNADA**

1.000,00 EUR na ime neimovinske štete

3.091,50 EUR na ime troškova i izdataka

KLJUČNE RIJEČI

- *uvjeti u zatvorima*
- *minimalan osobni prostor*
- *uvjeti za smanjenje minimalnog osobnog prostora*
- *prenapučenost zatvora*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

Prijevod presude pogledajte [ovdje](#).

PRAVO NA SLOBODU I SIGURNOST

ČLANAK 5.

1. Svatko ima pravo na slobodu i na osobnu sigurnost. Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:

a) ako je zatvoren u skladu sa zakonom nakon presude nadležnog suda; b) ako je zakonito uhićen ili pritvoren zbog nepoštovanja zakonitog sudskog naloga radi osiguranja izvršenja neke zakonom propisane obveze; c) ako je zakonito uhićen ili pritvoren radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji osnovana sumnja da je počinio kazneno djelo ili kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprječavanja izvršenja kaznenog djela ili bijega nakon njegova počinjenja; d) ako se radi o zakonitom zatvaranju maloljetnika radi izricanja odgojne mjere nadzora ili o njegovu zakonitom pritvoru radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti; e) ako se radi o zakonitom lišenju slobode osoba radi sprječavanja širenja zaraznih bolesti, o pritvaranju umobolnika, alkoholičara, ovisnika o drogi ili skitnica; f) ako se radi o zakonitom uhićenju ili pritvoru neke osobe kako bi je se spriječilo da neovlašteno uđe u zemlju ili osobe protiv koje je u tijeku postupak protjerivanja ili izručenja.

2. Svatko tko je uhićen mora u najkraćem roku biti obaviješten, na jeziku koji razumije, o razlozima toga uhićenja i o svakoj optužbi protiv sebe.

...

4. Svatko tko je lišen slobode uhićenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti sudski postupak u kojem će se brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja ili o njegovu puštanju na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.

PRITVARANJE ILEGALNIH MIGRANATA U PRIHVATNOM CENTRU NA LAMPEDUSI I NA BRODOVIMA U PALERMU DOVELO JE DO POVREDE PRAVA NA SLOBODU I OSOBNU SIGURNOST

KHLAIFIA I DRUGI protiv ITALIJE

*zahtjev br. 16483/12
presuda Velikog vijeća od 15. prosinca 2016.*

❖ **ČINJENICE**

Podnositelji zahtjeva su tri tuniška državljana koji su napustili Tunis za vrijeme „Revolucije jasmina“ te su se tijekom rujna 2011. godine improviziranim čamcima uputili prema talijanskoj obali. Talijanska obalna straža presrela je plovila te ih otpratila do otoka Lampeduse. Zbog svoj geografskog položaja u blizini afričke obale, otok Lampedusa je tijekom ustanaka u Tunisu i Libiji 2011. godine bio izložen nekontroliranom priljevu

nezakonitih migranata. Po dolasku na otok, podnositelji su bili upućeni u prihvatni centar gdje im je pružena prva pomoć te je proveden postupak identifikacije. Podnositelji su tvrdili da je dio prihvatnog centra u kojem su bili smješteni bio prekapacitiran i prljav te da su bili prisiljeni spavati i jesti na podu, uz stalni nadzor policije.

Podnositelji su bili smješteni u prihvatnom centru do dana 20. rujna 2011. godine, kada je među migrantima izbila pobuna. Dana 21. rujna 2011. godine podnositelji su, zajedno s još 1800 drugih migranata, uspjeli izbjeći policijski nadzor te su se pridružili prosvjedima na ulicama otoka. Nakon što je policija prekinula prosvjede, podnositelji su bili vraćeni u prihvatni centar, a zatim otpraćeni u zračnu luku.

Dana 22. rujna 2011. godine podnositelji su bili prebačeni u Palermo, a potom smješteni na brodove usidrene u tamošnjoj luci. Podnositelji su tvrdili da im je pristup kabinama bio zabranjen te da su morali spavati na podu. Također, tvrdili su da su bili pod stalnim nadzorom policije čiji službenici su ih navodno vrijeđali.

Podnositelji su ostali smješteni na brodovima nekoliko dana, a potom su bili prebačeni u zračnu luku u Palermu. Prije odlaska iz Italije, migrante je primio tuniški konzul koji je, prema navodima podnositelja, jedva zabilježio njihov identitet.

Nadalje, podnositelji su tvrdili da im tijekom boravka u Italiji nije bila izdana nikakva isprava. Međutim, talijanska Vlada je svojem očitovanju priložila tri naloga o zabrani ulaska stranaca, uz napomenu da su osobe o kojima je riječ odbile potpisati ili primiti primjerak isprave. Po povratku u Tunis, podnositelji su bili pušteni.

Dva migranta u odnosu na koje su izdani nalozi o odbijanju ulaska stranaca, pokrenuli su postupke protiv tih naloga pred sudom u Agrigentu, koji ih je naposljetku poništio. Sud je primijetio da su podnositelji pronađeni na talijanskom teritoriju 6. svibnja, odnosno 18. rujna 2011. godine dok su nalozi o zabrani ulaska stranaca izdani tek 16. svibnja, odnosno 24. rujna 2011. godine. S obzirom da za usvajanje takvih naloga nije bio predviđen nikakav vremenski okvir, sud je bio mišljenja da mjere koje već same po sebi predstavljaju ograničenje slobode moraju biti poduzete u kratkom vremenu nakon identifikacije migranta. U suprotnom, *de facto* pritvor nezakonitih migranata bio bi dopušten i bez odluke nadležnih tijela.

❖ **PRIGOVORI**

Podnositelji su u prigovarali da su bili lišeni slobode protivano čl. 5. st. 1. Konvencije. Pozivajući se na čl. 5. st. 2. Konvencije, podnositelji su prigovarali kako im je tijekom zadržavanja bila onemogućena svaka komunikacija s talijanskim vlastima navodeći kako im je zbog toga bilo povrijeđeno pravo da u najkraćem mogućem roku budu obaviješteni o razlozima lišenja slobode. Istaknuli su i povredu čl. 5. st. 4. Konvencije navodeći da nisu imali mogućnost preispitivanja zakonitosti lišenja slobode te da je zbog toga došlo do povrede prava na brze odluke o zakonitosti pritvaranja. Pozivajući se na čl. 3. Konvencije, podnositelji su prigovarali da su uvjeti u kojima su bili držani u prihvatnom centru na Lampedusi te na brodovima u Palermu predstavljali nečovječno i ponižavajuće postupanje. Istaknuli su i povredu čl. 4. Protokola br. 4 uz Konvenciju navodeći da su zajedno s ostalim migrantima bili protjerani iz zemlje čime je povrijeđena zabrana kolektivnog protjerivanja stranaca.

Naposljetku, pozivajući se na čl. 13. Konvencije, prigovarali su da na raspolaganju nisu imali učinkovit pravni lijek kojim bi pred talijanskim tijelima isticali povredu prava zajamčenih čl. 3. i 5. Konvencije te čl. 4. Protokola br. 4 uz Konvenciju.

Dana 1. rujna 2015. godine Sud je presudio da je došlo do povrede čl. 5. st. 1., 2. i 4. Konvencije te da nije došlo do povrede čl. 3. Konvencije vezano uz uvjete smještaja podnositelja na brodovima. Također, Sud je presudio da je došlo do povrede čl. 3. Konvencije u odnosu na uvjete smještaja u prihvatnom centru, čl. 4. Protokola br. 4 uz Konvenciju, kao i čl. 13. Konvencije (u vezi sa čl. 3. i čl. 4. Protokola br. 4).

Dana 1. prosinca 2015. godine talijanska Vlada podnijela je zahtjev za upućivanje predmeta na razmatranje Velikom vijeću.

❖ OCJENA SUDA

Članak 5. st. 1. Konvencije (pravo na slobodu i osobnu sigurnost)

Veliko vijeće je ponovilo da prema čl. 5. st. 1. (f) države mogu protiv osoba koje pokušavaju nezakonito ući na njihov teritorij poduzeti mjere lišenja slobode. Međutim, svako lišenje slobode u takvim okolnostima mora biti utemeljeno na zakonu. Sud je stoga najprije ocjenjivao jesu li podnositelji zahtjeva u ovom predmetu lišeni slobode na temelju zakona.

Iako članak 14. Uredbe br. 286 iz 1998. godine dopušta pritvaranje migranata „onoliko dugo koliko je nužno potrebno“, Veliko vijeće je primijetilo da se navedena odredba primjenjuje samo u slučajevima kada se mjera praćenja do granice ili odbijanja ulaska stranaca ne može odmah primijeniti jer je osobi potrebno pružiti određenu pomoć, provjeriti identitet ili pričekati izradu putnih isprava. U tu svrhu, predviđeno je smještanje migranata u centre za identifikaciju i premještaj. S obzirom da u ovom slučaju navedeni zakonski uvjeti nisu bili ispunjeni te su podnositelji bili smješteni u prihvatnom centru, Veliko vijeće je smatralo da je pravna osnova za držanje podnositelja na otoku Lampedusi bilateralni ugovor između Italije i Tunisa iz travnja 2011. godine.

Međutim, Veliko vijeće je utvrdilo da tekst sporazuma nije bio dostupan podnositeljima jer nije bio objavljen niti su mogli predvidjeti posljedice njegove primjene. Veliko vijeće je stoga zaključilo da takav sporazum nije predstavljao jasnu i predvidljivu pravnu osnovu za pritvaranje podnositelja.

Time je Sud potvrdio stajalište koje je zauzelo Posebno povjerenstvo za ljudska prava talijanskog Senata, koje je utvrdilo da su neki migranti bili držani na otoku Lampedusi i više od 20 dana, a da odluke o produženju pritvora nisu imale podlogu ni u kakvim zakonskim ili upravnim mjerama.

Osim toga, dana 1. lipnja 2012. godine sudac istrage u Palermu utvrdio je da su policijski službenici samo popisivali migrante, bez izdavanja ikakvog naloga o njihovom smještaju u prihvatni centar ili premještaju na brodove. Veliko vijeće je

Države mogu protiv osoba koje pokušavaju nezakonito ući na njihov teritorij poduzeti mjere lišenja slobode. Svako lišenje slobode u takvim okolnostima mora biti utemeljeno na zakonu.

stoga zaključilo da su podnositelji bili lišeni slobode bez jasne i predvidljive pravne osnove te da su im bile uskraćene temeljne zaštitne mjere zajamčene člankom 13. talijanskog Ustava. Prema tom članku, svako ograničenje osobne slobode mora biti utemeljeno na odluci sudbene vlasti, svaka privremena mjera mora biti potvrđena od strane sudbene vlasti u roku od 48 sati.

Veliko vijeće je stoga ocijenilo da odredbe bilateralnog ugovora između Italije i Tunisa koje se odnose na pritvor nezakonitih migranata nisu dovoljno određene te da je zbog toga došlo do arbitrarnog lišenja slobode podnositelja, kao i do povrede načela pravne sigurnosti. Stoga je, oduzimanje slobode u ovom slučaju bilo nezakonito, zbog čega je došlo do povrede čl. 5. st. 1. Konvencije.

Članak 5. st. 2. Konvencije (pravo biti obaviješten u najkraćem roku o razlozima lišenja slobode)

S obzirom da je Veliko vijeće utvrdilo da pritvor podnositelja nije imao jasnu i predvidljivu pravnu osnovu u talijanskom pravu, smatralo je i da talijanske vlasti nisu obavijestile podnositelje o razlozima lišenja slobode niti su im pružile dovoljno informacija potrebnih za pokretanje postupaka za preispitivanje zakonitosti spornih mjera.

Nakon razmatranja naloga kojima je podnositeljima zabranjen ulazak u Italiju, Veliko vijeće je utvrdilo kako se njihov sadržaj nije odnosio na određivanje pritvora, niti su u njima navedeni razlozi pritvaranja podnositelja. Štoviše, podnositelji su o samom postojanju navedenih naloga obaviješteni sa zakašnjenjem.

Shodno tome, Veliko vijeće je zaključilo da je podnositeljima bilo povrijeđeno pravo da u najkraćem mogućem roku budu obaviješteni o pravnim razlozima lišenja slobode, a koje je zajamčeno čl. 5. st. 2. Konvencije.

Članak 5. st. 4. Konvencije (pravo pokretanja sudskog postupka u kojem će se brzo odlučiti o zakonitosti pritvaranja)

S obzirom da je u odnosu na čl. 5. st. 2. Konvencije bilo utvrđeno da podnositelji nisu bili obaviješteni o pravnim razlozima lišenja slobode, Veliko vijeće je zaključilo da u okviru talijanskog pravnog sustava podnositelji nisu imali na raspolaganju pravno sredstvo temeljem kojeg bi mogli pokrenuti postupak preispitivanja zakonitosti njihova pritvaranja. Utvrđivanje bi li raspoloživo pravno sredstvo podnositeljima pružilo dovoljna jamstva u smislu čl. 5. st. 4. Konvencije time je postalo bespredmetno. Veliko vijeće je stoga zaključilo da je došlo do povrede navedenog članka.

Članak 3. Konvencije (zabrana nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja)

Vezano uz uvjete u kojima su podnositelji bili smješteni u prihvatnom centru, Veliko vijeće je utvrdilo kako je prihvatni centar bio prikladan za smještaj migranata samo na nekoliko dana, ali ne i na duže razdoblje. No, unatoč izbijanju pobune u centru, ne može se pretpostaviti da su talijanske vlasti bile neaktivne ili nemarne, odnosno da su migranti trebali biti ranije

premješteni u drugi centar. Naime, s obzirom na društvena previranja na sjeveru Afrike tijekom 2011. godine, nije se moglo očekivati od talijanskih vlasti da predvide trajanje i opseg priljeva nezakonitih migranata na otok Lampedusu.

Podnositelji nisu prigovarali da su bili namjerno zlostavljani od strane policijskih službenika, da nisu imali dovoljno hrane ili vode ili da su klimatski uvjeti na otoku negativno utjecali na njihovo zdravlje, s obzirom da su spavali na otvorenom. Slijedom navedenog, utvrđeno je da uvjeti u kojima su podnositelji bili držani u prihvatnom centru nisu predstavljali nečovječno ili ponižavajuće postupanje te da stoga nije došlo do povrede čl. 3. Konvencije.

U odnosu na uvjete smještaja na brodovima Veliko vijeće je utvrdilo da se prigovori podnositelja ne temelje na objektivnim izvještajima, već isključivo na vlastitom iskustvu.

Prema odluci suca istrage u Palermu od 1. lipnja 2012. godine, migrantima je bila pružena potrebna medicinska pomoć, pristup toploj vodi i struji te obroci. Član parlamenta koji je izvršio pregled stanja na brodovima, izvijestio je da su migranti bili dobrog zdravstvenog stanja te da su uvjeti smještaja na brodovima bili zadovoljavajući. Slijedom navedenog, Veliko vijeće je utvrdilo kako uvjeti smještaja migranata na brodovima nisu predstavljali nečovječno ili ponižavajuće postupanje u smislu čl. 3. Konvencije te da stoga nije došlo do povrede navedenog članka.

Članak 4. Protokola br. 4 uz Konvenciju (zabrana kolektivnog protjerivanja stranaca)

Činjenica da su slične odluke bile donesene u odnosu na više nezakonitih migranata, ne može dovesti do zaključka da je došlo do njihovog kolektivnog protjerivanja, ukoliko je tim osobama bilo omogućeno da protiv spornih odluka iznose individualne prigovore nadležnim tijelima.

Članak 4. Protokola 4. ne jamči pravo na individualni razgovor. Za potrebe te odredbe dostatno je da su tijekom cijelog svog boravka u Italiji, podnositelji talijanskim vlastima mogli skrenuti pozornost na sve okolnosti vezane uz njihov položaj, kao i na moguće prepreke njihovom povratku.

Veliko vijeće je primijetilo da su podnositelji u dva navrata bili podvrgnuti postupku identifikacije: od strane talijanskih državnih službenika te od strane tuniškog konzula. Osim toga, u prihvatnom centru radila su tri socijalna radnika, 99 „socijalnih tehničara“, tri psihologa, osam prevoditelja i kulturnih posrednika, pa je razumno pretpostaviti da su navedene osobe olakšavale komunikaciju i međusobno razumijevanje između migranata i talijanskih vlasti.

Podnositelji su tijekom smještaja u prihvatnom centru i na brodu imali mogućnost iznošenja razloga zbog kojih ne bi trebali biti vraćeni u Tunis, već ostati u Italiji. 72 migranta smještena u prihvatnom centru izrazila su namjeru podnošenja zahtjeva za azil sa ciljem da zaustave postupak vraćanja u Tunis.

Sud je naglasio da članak 4. Protokola 4. ne jamči pravo na individualni razgovor. Za potrebe te odredbe dostatno je da su tijekom cijelog svog boravka u Italiji, podnositelji talijanskim vlastima mogli skrenuti pozornost na sve okolnosti vezane uz njihov položaj, kao i na moguće prepreke njihovom povratku.

Iako su se nalozi o zabrani ulaska razlikovali jedino prema osobnim podacima migranata te da je u to vrijeme velik dio migranata bio protjeran, navedene činjenice ipak ne mogu biti dovoljna osnova za utvrđenje kolektivnog protjerivanja stranaca. Naime, podnositelji nisu imali važeće putne isprave, niti su tvrdili da će po povratku u zemlju biti izloženi bilo kakvom obliku zlostavljanja. S obzirom na navedeno, istovremeno vraćanje trojice podnositelja u zemlju porijekla, ne dovodi do zaključka da je njihovo protjerivanje bilo kolektivno.

Naposljetku, Veliko vijeće je utvrdilo da su podnositelji, s obzirom da su u dva navrata prošli postupak identifikacije, imali stvarnu i učinkovitu mogućnost iznošenja argumenata protiv njihovog protjerivanja. Veliko vijeće je stoga zaključilo da nije došlo do povrede čl. 4. Protokola br. 4 uz Konvenciju.

Članak 13. Konvencije u vezi sa člankom 3. Konvencije (pravo na djelotvoran pravni lijek)

Talijanska Vlada nije dokazala postojanje pravnog sredstva korištenjem kojeg bi podnositelji mogli prigovoriti uvjetima smještaja u prihvatnom centru, odnosno na brodovima. Osim toga, žalbom protiv naloga o zabrani ulaska, podnositelji bi jedino mogli preispitivati zakonitost njihovog protjerivanja. Shodno tome, Veliko vijeće je utvrdilo povredu čl. 13. u vezi sa čl. 3. Konvencije.

Članak 13. Konvencije u vezi sa člankom 4. Protokola br. 4 uz Konvenciju

Nalozi o zabrani ulaska stranaca sadržavali su izričitu uputu o pravnom lijeku, odnosno o mogućnosti podnošenja žalbe pred sudom u Agrigentu, koja ne odgađa izvršenje naloga. Međutim, Konvencija ne obvezuje države ugovornice da osiguraju pravne lijekove s automatskim suspenzivnim učinkom, već samo da omoguće učinkovit način preispitivanja odluka o protjerivanju migranata pred nezavisnim i nepristranim sudom. Veliko vijeće je utvrdilo da je sud u Agrigentu ispunjavao navedene uvjete.

Činjenica da raspoloživ pravni lijek nema automatski suspenzivan učinak samo po sebi ne predstavlja povredu čl. 13. Konvencije gdje, kao u ovom slučaju, podnositelji zahtjeva ne tvrde da u zemlji odredišta postoji stvaran rizik od povrede prava zajamčenih čl. 2. i 3. Konvencije. Prema tome, nije došlo do povrede članka 13. Konvencije u vezi sa člankom 4. Protokola br. 4.

❖ PRAVIČNA NAKNADA

2.500,00 EUR – pojedinačno na ime naknade nematerijalne štete

15.000,00 EUR – zajednički na ime troškova postupka

KLJUČNE RIJEČI

- *pravo na slobodu i osobnu sigurnost*
- *pritvor nezakonitih migranata*
- *zabrana nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja*
- *nalog o zabrani ulaska stranaca*
- *kolektivno protjerivanje stranaca*
- *suspenzivni učinak pravnih lijekova*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

PRAVO NA POŠTENO SUĐENJE

ČLANAK 6., STAVAK 1.

1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezinog dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde.

NEMA POVREDE – PODNOSITELJICA JE MOGLA RAZUMJETI OBRAZLOŽENJE OSUĐUJUĆE PRESUDE

LHERMITTE protiv BELGIJE

*zahtjev br. 34238/09
presuda Velikog vijeća od 29. studenog 2016.*

❖ ČINJENICE

Podnositeljica zahtjeva se 1990. godine udala za B.M., koji je živio s dr. M.S., čovjekom petnaest godina starijim od njega, koji ga je primio kod sebe nakon što je B.M. došao iz Maroka 1983. godine i pružio mu dom te plaćao njegov studij. Podnositeljica i B.M. imali su petero djece. Nakon rođenja prvog djeteta, 1992. godine podnositeljica je počela patiti od depresije i napustila je posao učiteljice francuskog jezika i povijesti. Dr. M.S. proglasio ju je nesposobnom za rad zbog depresije i astenije.

Podnositeljica, B.M. i dr. M.S. živjeli su u kući koju je plaćao dr. M.S., za kojeg je B.M. radio honorarno kao administrativni pomoćnik. Na preporuku dr. M.S., koji je bio njezin liječnik opće prakse, podnositeljica je posjetila psihijatra, D.V., koji joj je pripisao antidepresive, tablete za spavanje i lijek protiv tjeskobe.

Dana 27. veljače 2007., podnositeljica je dostavila pismo ordinaciji dr. D.V., a sljedećeg dana ostavila je posljednje pismo, zajedno s vrećicom nakita, u poštanskom sandučiću svog prijatelja i osobe od povjerenja. Zatim je, koristeći dva noža koja je ukrala iz robne kuće, ubila svoje petero djece jedno po jedno, nakon čega je pokušala počinuti samoubojstvo. Nakon pokušaja samoubojstva nazvala je hitnu službu kako bi rekla da je ubila svojih petero djece i prijavila pokušaj samoubojstva. Kada su policija, osoblje hitne pomoći i medicinske službe stigli na mjesto događaja, pronašli su tijela petero djece, te ozlijeđenu podnositeljicu.

Tijekom prvog policijskog ispitivanja, podnositeljica je objasnila da je postupila u naletu očaja zbog ovisnosti njezine obitelji o dr. M.S.

Sudac istrage naložio je izradu nekoliko psiholoških izvješća. Dva su psihologa ispitala podnositeljicu i dostavila svoja izvješća 30. listopada i 8. studenoga 2007. godine. Sudac je također naložio provođenje psihijatrijskog vještačenja, imenujući vijeće od tri psihijatra, koji su pregledali podnositeljicu i sastavili izvješće 30. listopada 2007. godine.

U optužnici koju je sastavio glavni državni odvjetnik bio je naveden točan slijed događaja, radnje koje su provedene i dokazi pribavljeni tijekom istrage, sudsko- medicinska izvješća, ali i podaci o osobnom i obiteljskom životu podnositeljice, te motivi i razlozi koji su izazvali njezine postupke, posebice u svjetlu stručne procjene njezinog psihološkog i duševnog stanja. Suđenje je održano pred porotnim sudom. Tijekom suđenja, dr. D.V. je prvi put spomenuo postojanje dvaju pisama koja je podnositeljica naslovila na njega. S obzirom na taj novi dokaz, predsjednik vijeća je naložio trojici psihijataru koji su već bili uključeni u fazu istrage da sastave još jedno izvješće. U svojem su izvješću vještaci jednoglasno zaključili da je podnositeljica u vrijeme događaja patila od teškog duševnog poremećaja zbog čega nije bila u stanju kontrolirati svoje postupke.

Nakon što su saslušani tužiteljstvo i obrana, porota je pozvana odgovoriti na pet pitanja koja je postavio predsjednik raspravnog vijeća. Članovi porote odgovorili su sa „da” na prva dva pitanja koja se odnose na krivnju podnositeljice u pogledu optužbi za namjerno ubojstvo s predumišljajem, i sa „ne” na posljednje pitanje koje se odnosi na njezino trenutačno duševno stanje. Porotni sud, sastavljen od tri suca i porote, je zatim vijećao te je 19. prosinca 2008. godine donio presudu kojom je potvrdio odluku porote kojom se okrivljenica proglašava krivom te obrazložio razloge za određivanje kazne doživotnog zatvora. Ona je 8. siječnja 2009. godine podnijela reviziju, ali ju je Kasacijski sud odbio.

❖ **PRIGOVORI**

Pozivajući se na članak 6. stavak 1. (pravo na pošteno suđenje), podnositeljica zahtjeva prigovorila je da presuda kojom je proglašena krivom i osuđena nije bilo dostatno obrazložena.

Zahtjev je podnesen Europskom sudu za ljudska prava 5. lipnja 2009. godine. Vijeće je 26. svibnja 2015. godine donijelo presudu u kojoj je utvrdilo, sa četiri glasa prema tri, da nije došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije. Podnositeljica zahtjeva je 28. srpnja 2015. godine zatražila da se predmet iznese Velikom vijeću na razmatranje.

❖ **ODLUKA SUDA**

Sud je morao utvrditi je li podnositeljica bila u stanju razumjeti razloge zbog kojih je porota utvrdila njezinu odgovornost za vlastite postupke u vrijeme počinjenja djela, unatoč suglasnim nalazima psihijatrijskih vještaka koji su tvrdili suprotno.

Sud je uočio da je na početku suđenja optužnica bila pročitana u cijelosti. Postupak protiv okrivljenice potom je proveden sukladno načelu kontradiktornosti, svaki dokaz je bio ispitan,

a podnositeljica je uz pomoć odvjetnika imala priliku pozvati svjedoke i očitovati se na iznesene iskaze. Pitanja koja je predsjednik vijeća postavio dvanaestorici članova porote na kraju desetodnevne rasprave bila su pročitana i stranke su ih dobile u pisanom obliku.

Sud je, kao prvo, primijetio da odvjetnik podnositeljice nije istaknuo nikakav prigovor kada je saznao koja će pitanja poroti postaviti predsjednik Porotnog suda. Drugo, Sud je uočio da je, budući da se prvo pitanje odnosilo na krivnju podnositeljice, pozitivan odgovor podrazumijevao da je porota smatrala kako je ona odgovorna za svoje postupke u vrijeme predmetnog događaja. Podnositeljica stoga nije mogla tvrditi da nije mogla shvatiti stajalište porote o tom pitanju.

Sud je smatrao da je podnositeljica imala na raspolaganju dovoljno zaštitnih mjera koje su joj omogućile da shvati osuđujuću presudu kojom je proglašena krivom.

Sud je svjestan da porota nije iznijela nikakvo obrazloženje u tom smislu. Međutim, ponovio je da se ispunjavanje zahtjeva poštenog suđenja mora procijeniti na temelju postupka kao cjeline ispitujući da li je, u svjetlu svih okolnosti predmeta, postupak koji je vođen omogućio okrivljenici da shvati zašto je proglašena krivom.

Sud je uočio da je još od preliminarne faze istraga bila usredotočena na osobnu povijest, karakter i psihičko stanje podnositeljice u vrijeme ubojstva. Proveden je kontradiktorni postupak u kojem su sudjelovali okrivljenica i njezin odvjetnik. Pojava novih dokaza, odnosno dva pisma koja je obznanio dr. D.V., navela je predsjednika porotnog suda da naloži dodatno psihijatrijsko vještačenje. Psihijatrijski vještaci tada su promijenili svoje mišljenje i iznijeli svoje nove nalaze. Pitanje kaznene odgovornosti tuženice stoga je bilo središnji fokus sudske rasprave.

Osim toga, Sud je primijetio da je presuda o kazni sadržavala obrazloženje koje je moglo pomoći podnositeljici da shvati zašto ju je porota proglasila ubojivom. Dakle, primjećujući psihičke probleme okrivljenice i moguće čimbenike koji su je naveli da učini to što je učinila, sud je izričito spomenuo i njezinu odlučnost da počini ubojstva i hladnokrvni način na koji ih je izvršila. Kasacijski sud je nadalje naglasio da su hladnokrvni način i odlučnost podnositeljice da počini kaznena djela razlozi zbog kojih je porotni sud utvrdio da je bila ubojiva u vrijeme predmetnog događaja.

Prema mišljenju Suda, činjenica da su presudu o kazni sastavili profesionalni suci koji nisu prisustvovali vijećanju o pitanju krivnje nije mogla dovesti u pitanje vrijednost obrazloženja koje je dano podnositeljici odmah na kraju rasprave pred porotnim sudom. Iako su profesionalni suci sastavili presudu o kazni, oni su bili u mogućnosti dobiti očitovanja dvanaestorice članova porote, koji su štoviše sjedili pored njih za vrijeme odlučivanja o kazni. Naposljetku, profesionalni suci su i sami bili prisutni tijekom cijele sudske rasprave.

U pogledu podnositeljinih kritika da nedostaju konkretna obrazloženja u pogledu razlika u mišljenju porote i tri psihijatrijska vještaka koji su dostavili konačno izvješće, Sud je ponovio

da su i dopuštenost dokaza i njihova procjena prvenstveno pitanje koje se treba regulirati nacionalnim pravom te da je bilo na nacionalnim sudovima da ocijene dokaze koji su izneseni pred njih. Osim činjenice da su sami vještaci umanjili značaj svojih nalaza navodeći da su ti nalazi samo „informirano mišljenje“, a ne i apsolutna znanstvena činjenica, Sud je već utvrdio da su izjave psihijatrijskih vještaka na suđenju pred Porotnim sudom činile samo jedan dio dokaza iznesenih pred porotom. Sama činjenica da porota nije posebno navela razloge zbog kojih je njihovo mišljenje različito od nalaza psihijatrijskih vještaka nije utjecala na sposobnost podnositeljica da razumije odluku o svojoj kaznenoj odgovornosti.

Zaključno, Sud je smatrao da je podnositeljica imala na raspolaganju dovoljno zaštitnih mjera koje su joj omogućile da shvati osuđujuću presudu kojom je proglašena krivom.

Stoga nije došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

KLJUČNE RIJEČI

- *kazneni postupak*
- *suđenje pred porotom*
- *odluka o krivnji*
- *ubrojivost*
- *nalaz i mišljenje vještaka*
- *ocjena dokaza*
- *obrazloženje presude*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

**NEMA POVREDE - KASACIJSKI SUD NIJE PRIMIJENIO PRETJERANI
FORMALIZAM PRILIKOM ODBACIVANJA ŽALBE KAO
NEDOPUŠTENE**

**GRKOKATOLIČKA ŽUPA LUPENI I DRUGI protiv
RUMUNJSKE¹**

*zahtjev br. 76943/11
presuda Velikog vijeća od 29. studenog 2016.*

❖ **ČINJENICE**

Podnositelji zahtjeva su grkokatolička župa Lupeni, grkokatolička biskupija Lugoj i grkokatolički dekanat u Lupeniju koji pripadaju Katoličkoj crkvi istočnog obreda u Rumunjskoj.

Nakon raspuštanja grkokatoličke crkve 1948. godine zgrada crkve s pripadajućim dvorištem koji su bili u vlasništvu grkokatoličke župe Lupeni (prve podnositeljice) preneseni su 1967. godine na rumunjsku pravoslavnu crkvu, sukladno zakonu prema kojem imovina neke crkve postaje imovinom druge, ukoliko većina vjernika prijeđe u tu drugu crkvu, što se u ovom slučaju i dogodilo.

Nakon pada komunističkog režima u Rumunjskoj ponovno je uspostavljena grkokatolička župa Lupeni koja pripada grkokatoličkoj biskupiji Lugoj i grkokatoličkom dekanatu u Lupeniju.

Rumunjska je donijela poseban zakon prema kojem će status imovine koja je prije 1948. godine pripadala grkokatoličkoj crkvi utvrditi komisija sastavljena od predstavnika obje denominacije (grkokatoličke i pravoslavne), i koja je trebala uzeti u obzir želje pripadnika zajednice koja je u posjedu te imovine. U slučaju neslaganja, strana koja ima pravni interes mogla je pokrenuti postupak prema općim propisima.

Zajednička komisija sastala se 7 puta, ali dogovor nije postignut. Godine 2001. podnositelji su pokrenuli sudski postupak za povrat crkve i pripadajućeg dvorišta.

Iako je prvostupanjski sud presudio u korist podnositelja, žalbeni sud je odbio njihovu tužbu. Visoki sud potvrdio je presudu žalbenog suda, utvrdivši da je isti ispravno primijenio odredbe posebnog zakona i kriterij poštivanja želja pripadnika zajednice (sada većinom pravoslavne vjere) koja posjeduje imovinu. Taj sud je istaknuo koje je pogreške počinio prvostupanjski sud prilikom donošenja odluke, navodeći da je zanemario odredbe posebnog zakona.

❖ **PRIGOVORI**

¹ Sažetak presude Vijeća od 19. svibnja 2015. godine objavljen je u Pregledu prakse Europskog suda za ljudska prava travanj-lipanj 2015.

Podnositelji su pred Sudom prigovarali temeljem članka 6. stavak 1. (pravo na pošteno suđenje) i članka 13. (pravo na učinkovito pravno sredstvo) navodeći da rumunjski sudovi nisu primijenili opće propise, već zakon koji sadrži posebni kriterij čija primjena nije bila predvidljiva za podnositelja. Ujedno prigovarali su i na duljinu postupka. Nadalje, prigovaraju da su bili diskriminirani u pogledu prava na pristup sudu jer pripadaju manjinskoj vjerskoj zajednici (članka 14. u vezi sa člankom 6. stavkom 1. Konvencije).

Dana 19. svibnja 2015. Vijeće Suda donijelo je presudu u kojoj je utvrdilo da nije došlo do povrede prava na pristup sudu i pravne sigurnosti, niti do diskriminacije u vezi sa pravom na pristup sudu. Vijeće je utvrdilo da došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku.

Odbor od pet sudaca Velikog vijeća prihvatio je zahtjev podnositelja da predmet bude upućen na razmatranje Velikom vijeću.

❖ OCJENA SUDA

Članak 6. stavak 1 – pristup sudu

Podnositelji su tvrdili da primjena kriterija „poštivanja želja pripadnika vjerske zajednice“ predstavlja ograničenje zbog kojeg je njihovo pravo na pristup sudu iluzorno.

Sud je najprije primijetio da su podnositelji mogli podnijeti tužbu domaćim sudovima, te da je o njoj raspravljano na tri razine sudovanja. Mogli su podnositi dokaze i sudjelovati u kontradiktornom postupku nakon čega su domaći sudovi ocijenili dokaze i donijeli obrazložene odluke. Pritom su uzeli u obzir specifične značajke predmeta spora, primijenili kombinaciju općih i posebnih zakonskih odredbi te obrazložili na koji su način primijenili materijalno pravo, iz čega proizlazi da njihove odluke nisu bile arbitrarne.

Domaći sudovi pokušali su identificirati zbog čega je tužena strana odbila vratiti nekretnine, te su utvrdili želje vjernika. Prilikom utvrđivanja činjenica sudovi su razmotrili okolnosti izgradnje mjesta bogoštovlja, financijske doprinose, način uporabe zgrade i razvoj zajednice u Lupeniju. Nakon svega, utvrdili su koja je prava želja vjernika, sa stvarnog, povijesnog i društvenog aspekta.

Sud je naglasio kako ovdje nije riječ o procesnim zaprekama koje onemogućavaju pristup sudu, već o materijalnoj odredbi (o „želji vjernika“) koja, iako ima značajan utjecaj na ishod spora, ne sprečava nacionalne sudove da meritorno odlučuju o predmetu. Naime, podnositelji se zapravo žale da je teško ostvariti uvjete propisane materijalnim pravom za povrat imovine. Međutim, jamstva iz članka 6. Konvencije ne primjenjuju se na uvjete za stjecanje nekog materijalnog prava propisanog domaćim zakonodavstvom. Stoga se ne može smatrati da uvjeti za povrat imovine predstavljaju ograničenje nadležnosti sudova da odlučuju o povratu imovine, već je riječ o uvjetima za ostvarivanje materijalnog prava.

Sud je utvrdio da su domaći sudovi imali punu nadležnost u tumačenju nacionalnog prava, te je o tužbi podnositelja meritorno odlučeno, zbog čega nije došlo do povrede prava na pristup sudu.

Jamstva iz članka 6. Konvencije ne primjenjuju se na uvjete za stjecanje nekog materijalnog prava propisanog domaćim zakonodavstvom

Načelo pravne sigurnosti

Rumunjski zakoni propisivali su da, ukoliko predstavnici dvaju vjerskih zajednica ne postignu sporazum u okviru Zajedničke komisije, zainteresirana strana ima pravo podnijeti tužbu sudu na temelju općih propisa. Pojam „opći propisi“ različito je tumačen u sudskoj praksi: neki sudovi smatrali su da taj pojam podrazumijeva opće odredbe o zaštiti prava vlasništva, te su s tužbama za povrat imovine postupali na tradicionalan način; drugi sudovi su smatrali da je potrebno uzeti u obzir i odredbe posebnog zakona kojim je bio propisan uvjet poštivanja „želja vjernika“. Zbog različitog tumačenja pojma „opći propisi“ došlo je do toga da su sudovi primjenjivali različito materijalno pravo. Takva kontradiktorna tumačenja postojala su i unutar samog Visokog suda, čija je zadaća upravo sprječavanje takvih kontradiktornih tumačenja. Ukoliko kontradiktorna tumačenja postoje unutar tijela najviše sudbene vlasti, tada je i sam taj sud izvor pravne nesigurnosti, što dovodi i do nepovjerenja javnosti u pravosudni sustav. Neujednačena praksa Visokog suda reflektirala se i na niže sudove, koji su donosili različite odluke, pa su brojne grkokatoličke župe bile pogođene takvom neujednačenom praksom. Vrhovni i Ustavni sud ujednačili su svoju praksu 2012. godine, na

Države članice dužne su organizirati svoje pravne poretke tako da ne dođe do neujednačene sudske prakse, posebno u slučajevima kada takav nedosljednost pogađa velik broj osoba koje vode sudske postupke

način da su utvrdili da je potrebno primijeniti kriterij „želje vjernika“ pri odlučivanju o povratu crkvene imovine. Međutim, ostaje činjenica da su niz godina postojale duboke razlike u sudskoj praksi domaćih sudova.

Sud je podsjetio da su države članice dužne organizirati svoje pravne poretke tako da ne dođe do neujednačene sudske prakse, posebno u slučajevima kada takav nedosljednost pogađa velik broj osoba koje vode sudske postupke. Sud je već u nekim

ranijim predmetima ispitivao postoji li u rumunjskom pravosudnom sustavu mehanizam za usklađivanje sudske prakse, te utvrdio da postoji pravni lijek kojim različita sudbena tijela mogu zatražiti od Visokog suda smjernice za tumačenje sporne odredbe domaćeg prava, koji potom donosi obvezujuću odluku o tome kako tumačiti pravnu normu koja je u pitanju. Međutim, u ovom predmetu nijedno sudbeno tijelo nije zatražilo takvo tumačenje od Visokog suda.

Sud je primijetio kako je iz ovog predmeta jasno da je postojala opća pravna nesigurnost koja je potekla od samog Visokog suda, a prelila se i na niže sudove. Posljedično, razmatranje tužbe podnositelja zahtjeva u kontekstu takve neujednačene sudske prakse, zajedno s propustom da se pravovremeno iskoristi pravni lijek koji je predviđen za otklanjanje neusklađenosti domaće sudske prakse koja je postojala i unutar samog Visokog suda, narušilo je načelo pravne sigurnosti. Time je podnositeljima uskraćeno pravo na pošteno suđenje, te je s te osnove došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

Duljina trajanja postupka

Sud je utvrdio da je postupak trajao otprilike 10 godina, za što su krive rumunjske vlasti, a ne podnositelji, te je presudio da je došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku.

Članak 14. u vezi sa člankom 6. stavkom 1.

Podnositelji su prigovarali da su, u pogledu prava na pristup sudu, imali drugačiji tretman nego Pravoslavna crkva. Međutim, Sud je ponovio da podnositelji ovdje prigovaraju na uvjete koji su propisani materijalnim pravom (kriterij „želje vjernika“), što nije predmet zaštite članka 6. stavka 1. Konvencije.

Sud je naveo kako su obje stranke u ovom predmetu imale jednako pravo pristupa sudu radi meritornog odlučivanja o predmetu spora. Na temelju toga, zaključio je kako kriterij „želje vjernika“ nije doveo do razlike u postupanju između grkokatoličke i pravoslavne župe prilikom ostvarivanja prava na pristup sudu.

Istina, taj kriterij propisan materijalnim pravom bio je takav da je ima jasan učinak na ishod spora. Međutim, imajući u vidu da su obje stranke u postupku imale pristup sudu pune jurisdikcije u postupku koji udovoljava uvjetima iz članka 6. Konvencije, taj kriterij nije doveo do razlike u postupanju u kontekstu prava na pristup sudu.

Stoga je Sud zaključio da nije došlo do povrede članka 14. u vezi sa člankom 6. Konvencije.

❖ PRAVIČNA NAKNADA

4.700 EUR – na ime nematerijalne štete;

5.411,33 EUR – na ime troškova postupka

KLJUČNE RIJEČI

- *pristup sudu*
- *meritorno odlučivanje*
- *procesna jamstva*
- *pravna sigurnost*
- *duljina postupka*
- *kontradiktorna tumačenja zakona*
- *uloga najvišeg sudbenog tijela*
- *ujednačena sudska praksa*

Službeni
pogledajte [ovdje](#).

tekst presude

PRAVO NA POŠTOVANJE PRIVATNOG I OBITELJSKOG ŽIVOTA

ČLANAK 8.

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

POVREDA ZBOG NEMOGUĆNOSTI UTVRĐIVANJA BIOLOŠKOG OČINSTVA

L.D. i P.K. protiv BUGARSKE

*zahtjevi br. 7949/11 i 45522/13
presuda od 8. prosinca 2016.*

❖ ČINJENICE

Prvi podnositelj bio je u vezi s I., koja je u siječnju 2010. zatrudnjela. U rujnu 2010. podnositelj i I. su prekinuli vezu, te ostali u telefonskom kontaktu. I. je rodila u listopadu 2010. godine, a stanoviti V. je priznao očinstvo. Dijete je živjelo s V., njegovom suprugom i djetetom, i ta je obitelj brinula o djetetovim materijalnim, emocionalnim i obrazovnim potrebama.

U prosincu 2010. godine, podnositelj je, sumnjajući da je dijete žrtva trgovine ljudima prijavio slučaj javnom tužiteljstvu koje je pokrenulo istragu tijekom koje je utvrđeno da nije počinjeno nikakvo kazneno djelo.

U prosincu 2010. godine podnositelj je podnio tužbu radi utvrđivanja očinstva, međutim, postupak je obustavljen u srpnju 2011. godine jer podnositelj nije bio aktivno legitimiran za podnošenje takve tužbe. Naime, obiteljskim zakonom nije bila predviđena mogućnost da osoba koja tvrdi da je biološki otac djeteta osporava očinstvo muškarca koje je utvrđeno na temelju priznanja.

U međuvremenu, javno tužiteljstvo je podnijelo zahtjev za poništenje izjave o priznanju očinstva dane od strane V., ali nije poduzelo nikakve daljnje radnje, pa je postupak obustavljen u lipnju 2012. godine.

Tijekom 2015. godine, podnositelj je ponovno pokrenuo postupak sa ciljem poništenja izjave o priznanju očinstva od strane V. i utvrđivanje vlastitog, ali nije uspio sa zahtjevom. Naime, sudovi su smatrali da podnositelj nije jedna od osoba koje su ovlaštene osporavati očinstvo.

Drugi podnositelj bio je u vezi s R. Nakon prekida njihove veze R. je rodila, a muškarac po imenu S. je priznao dijete. Nakon što je podnositelj za to saznao, inzistirao je na provođenju DNA testa, kojim je utvrđeno da je on biološki otac djeteta. U listopadu 2011. godine podnositelj je podnio tužbu radi osporavanja očinstva S.-a te utvrđivanja vlastitog očinstva. U svibnju 2012. godine njegov zahtjev je proglašen nedopuštenim jer podnositelj nije bio ovlašten osporavati očinstvo utvrđeno priznanjem.

❖ **PRIGOVORI**

Pozivajući se na čl. 8. Konvencije (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života), podnositelji su prigovarali da, usprkos činjenici da su nedvojbeno biološki očevi, nemaju mogućnost osporavati očinstvo koje je utvrđeno na temelju priznanja treće osobe, niti utvrđivati vlastito očinstvo.

❖ **ODLUKA SUDA**

Prema bugarskom zakonodavstvu, ne može se osporavati očinstvo koje je utvrđeno priznanjem, niti muškarac koji se smatra ocem djeteta može zahtijevati utvrđivanje vlastitog očinstva. Navedena odredba nema izuzetaka, pa su zahtjevi podnositelja bili su odbačeni zbog nedostatka aktivne legitimacije. Naime, domaći sudovi su uzeli u obzir samo činjenicu da je očinstvo već priznato te nisu preispitali okolnosti pojedinog slučaja, niti interese svih zainteresiranih strana (djeteta, majke, muškarca koji je priznao očinstvo i muškarca koji je tvrdio da je biološki otac djeteta).

Sud je primijetio da je domaće zakonodavstvo omogućavalo javnom tužiteljstvu i centru za socijalnu skrb pokretanje postupka osporavanja priznatog očinstva, koji bi mogao dovesti do utvrđivanja ništavosti priznanja ukoliko se ispostavi da ono ne odgovara biološkoj stvarnosti. Međutim, ni Obiteljski zakon niti drugi normativni akti nisu propisivali u kojim situacijama treba pokrenuti takav postupak. Izvodeći zaključke iz domaće sudske prakse i očitovanja koje je podnijela Agencija za socijalnu skrb, takav se postupak može pokrenuti ukoliko postoji sumnja da se priznanje koristi sa ciljem zaobilazanja odredbi o posvajanju ili u slučaju postojanja opasnosti za dijete.

U svakom slučaju, nesporno je da mogućnost pokretanja takvog postupka nije bila izravno dostupna podnositeljima: javno tužiteljstvo i centar za socijalnu skrb samostalno odlučuju hoće li u konkretnoj situaciji pokretati postupak ili ne. Osim toga, javnosti nisu bile dostupne niti informacije o tome u kojim slučajevima nadležna tijela mogu i trebaju pokretati postupak. Iako je muškarac koji je tvrdio da je biološki otac djeteta mogao zatražiti od nadležnih tijela pokretanje postupka, ona nisu imala zakonsku obvezu saslušati ga niti obrazložiti svoju odluku u pogledu daljnjeg postupanja.

Tijela ovlaštena za pokretanje postupka nisu prilikom odlučivanja o pokretanju postupka bila dužna razmotriti prava i interese svih zainteresiranih strana. Ona, prvenstveno, uzimaju u obzir najbolji interes djeteta (primjerice, ako postoji opasnost za zdravlje ili dobrobit djeteta ili je dovedeno u pitanje poštivanje odredaba o posvajanju), ali nisu dužna voditi brigu o postizanju ravnoteže između interesa djeteta i interesa, primjerice, biološkog oca. Stoga bit pokretanja postupka nije sudsko utvrđivanje očinstva biološkog oca, već samo osporavanje očinstva koje je utvrđeno priznanjem, te se takvi postupci pokreću samo u iznimnim situacijama - kada je ugrožen interes djeteta - no ne i u slučajevima kada postoji sukob oko utvrđivanja očinstva.

Iako je davanje prednosti već uspostavljenim pravnim odnosima bilo razumno, Sud je smatrao da su domaća tijela trebala uzeti u obzir interese svih zainteresiranih strana, a ne samo utvrditi činjenicu da je očinstvo utvrđeno priznanjem, te da se stoga ne može osporavati.

U pogledu drugog podnositelja, navedeno pravno sredstvo uopće nije korišteno. U pogledu prvog podnositelja, iako je javno tužiteljstvo pokrenulo postupak, kasnije je bez obrazloženja odlučilo da neće nastaviti s postupkom, slijedom čega je postupak obustavljen. Pritom domaći sudovi nisu ispitali je li obustava postupka u interesu svih zainteresiranih strana. Zbog toga je Sud zaključio da podnošenja zahtjeva za pokretanje postupka osporavanja očinstva javnom tužiteljstvu ili centru za socijalnu skrb nije učinkovito pravno sredstvo kojim bi se podnositeljima pružila odgovarajuća pravna zaštita.

Iako je bugarska Vlada tvrdila da su podnositelji imali mogućnost priznati djecu i prije njihovog rođenja, Sud je primijetio da takvo priznanje u stvarnosti nije uvijek bilo moguće (primjerice, ukoliko biološki otac uopće nije bio obaviješten o trudnoći, kao u slučaju drugog podnositelja) niti je takva praksa u Bugarskoj uobičajena. Osim toga, čak i u slučaju da dijete bude priznato prije rođenja, majka može takvo priznanje učiniti nevaljanim jednostavnim prigovorom. Ukoliko majka nakon toga pristane na priznanje očinstva od strane drugog muškarca, prije nego što je muškarac koji je prvi priznao očinstvo uspio podnijeti tužbu, taj bi se (prvi) muškarac našao u istoj situaciji kao i podnositelji, odnosno ne bi mogao utvrditi svoje očinstvo. Sud je stoga smatrao da se podnositeljima ne može staviti na teret to što nisu priznali očinstvo prije rođenja djeteta. Štoviše, Sud je ocijenio da su podnositelji, nakon što su saznali za rođenje djeteta, poduzeli sve potrebne korake s ciljem utvrđivanja očinstva.

Stoga je Sud utvrdio da podnositelji nisu imali mogućnost osporavanja očinstva koje je priznao drugi muškarac, niti mogućnost utvrđivanja vlastitog očinstva. Cilj takvog zakonodavnog rješenja bilo je osiguranje stabilnosti obiteljskih odnosa te davanje prednosti pravnim odnosima koji već jesu uspostavljeni pred onima koji bi tek mogli biti uspostavljeni utvrđivanjem biološkog očinstva. Iako je davanje prednosti već uspostavljenim pravnim odnosima bilo razumno, Sud je smatrao da su domaća tijela trebala uzeti u obzir interese svih zainteresiranih strana (djeteta, majke, muškarca koja je priznao očinstvo i muškarca koji je tvrdio da je biološki otac djeteta), a ne samo utvrditi činjenicu da je očinstvo utvrđeno priznanjem, te da se stoga ne može osporavati. Sud je stoga zaključio da je, usprkos širokoj

slobodi procjene koju države ugovornice uživaju u ovim pitanjima, podnositeljima bilo povrijeđeno pravo na poštovanje privatnog života zajamčeno čl. 8. Konvencije.

❖ **PRAVIČNA NAKNADA**

6.000,00 EUR – na ime naknade nematerijalne štete pojedinačno

2.456,00 EUR – na ime troškova postupka prvom podnositelju

2.045,00 EUR – na ime troškova postupka drugom podnositelju

KLJUČNE RIJEČI

- *priznanje očinstva*
- *pravo na poštovanje privatnog života*
- *utvrđivanje i osporavanje očinstva*
- *interes djeteta*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

PRETRAGA DOMA NA OSNOVU INFORMACIJA KOJE JE KUPILA NJEMAČKA TAJNA SLUŽBA BILA JE ZAKONITA I RAZMJERNA

K.S. i M.S. protiv NJEMAČKE

*zahtjev br. 33696/11
presuda od 6. listopada 2016.*

❖ ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva, g. K.S. i gđa M.S., su supružnici koji žive u Njemačkoj.

Njemačka porezna tijela su 2006. godine pokrenula postupak protiv podnositelja zahtjeva zbog sumnje da nisu prijavili oko 50.000 eura godišnjih kamata u svojim poreznim prijavama od 2002. do 2006. godine. Postupak je pokrenut nakon primitka informacija o tome da podnositelji imaju imovinu u lihtenštajnskoj banci. Informacije je ilegalno kopirao zaposlenik banke, a otkupila ih je njemačka tajna služba prije nego što se obratila poreznim tijelima.

Na temelju tih informacija javni tužitelj je dobio nalog od suda za pretragu doma podnositelja zahtjeva kako bi se hitno pribavili dodatni dokazi. U pretrazi njihovog doma zaplijenjeni su dokumenti i računalne datoteke koje se odnose na imovinu podnositelja zahtjeva i informacije o porijeklu te imovine. Oni su u konačnici oslobođeni 2012. godine u kaznenom postupku koji se vodio protiv njih.

U međuvremenu, podnositelji zahtjeva osporili su zakonitost pretrage njihova doma. Tvrdili su da se nalog temeljio na materijalu koji je ukraden iz lihtenštajnske banke i koji su kupile njemačke tajne službe, što predstavlja povredu kako međunarodnog, tako i domaćeg prava. Njihova je žalba odbijena u prvom i drugom stupnju. Drugostupanjski sud, ostavljajući otvoreno pitanje jesu li podaci dobiveni legalno, posebno je utvrdio da se - prema dobro utvrđenoj sudskoj praksi Saveznog ustavnog suda - dokazi koji su nezakonito pribavljeni od strane treće osobe mogu općenito koristiti u kaznenom postupku, osim ako su pribavljeni primjenom prisile ili sile. Također je utvrdio da se zaplijenjeni materijal nije odnosio na usko područje privatnog života podnositelja zahtjeva, nego njihove poslovne aktivnosti. Žalbu podnositelja zahtjeva konačno je 2010. godine odbio Savezni ustavni sud, koji je utvrdio kako postoji ustaljena sudska praksa prema kojoj ne postoji apsolutno pravilo prema kojem se dokazi koji su pribavljeni kršenjem postupovnih pravila ne mogu koristiti u kaznenom postupku. Savezni ustavni sud nije smatrao potrebnim odlučivati o tome jesu li podaci bili dobiveni kršenjem međunarodnog i domaćeg prava, jer su niži sudovi pri donošenju odluke uzeli u obzir da su dokazi možda doista nezakonito pribavljeni.

❖ PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 8. (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja), podnositelji zahtjeva su prigovorili kako je njihov dom pretražen na temelju

naloga koji je izdan na osnovu dokaza koji su pribavljeni kršenjem domaćeg i međunarodnog prava.

❖ OCJENA SUDA

Sud je utvrdio da je pretraga doma podnositelja zahtjeva predstavljala miješanje u njihovo pravo na poštovanje njihova doma, ali da se miješanje temeljilo na domaćem pravu, odnosno mjerodavnim odredbama Zakona o kaznenom postupku. Nadalje, s obzirom na ustaljenu sudsku praksu Saveznog ustavnog suda (prema kojoj nije postojalo apsolutno pravilo da se dokazi koji su pribavljeni kršenjem postupovnih pravila ne mogu koristiti u kaznenom postupku), podnositelji zahtjeva mogli su predvidjeti - ako je potrebno uz pomoć pravnog savjeta - kako bi domaće vlasti mogle temeljiti nalog za pretragu na lihtenštajnskim podacima unatoč činjenici da su te informacije pribavljene povredom zakona. Stoga je sama pretraga provedena „u skladu sa zakonom”.

Osim toga, pretraga doma podnositelja zahtjeva bila je razmjerna legitimnom cilju kojem se teži, odnosno sprječavanju počinjenja kaznenog djela. Sud je pri donošenju tog zaključka razmotrio posebne okolnosti predmeta, koristeći niz kriterija.

Prvo, što se tiče toga jesu li njemačko zakonodavstvo i sudska praksa propisivali odgovarajuće i djelotvorne zaštitne mjere protiv zloporabe, Sud je primijetio da su se pretrage poput one izvršene u domu podnositelja zahtjeva određivale samo prema nalogu suca pod ograničenim uvjetima navedenim u Zakonu o kaznenom postupku. Nadalje, u posebnim okolnostima ovoga predmeta, zakonitost pretrage ispitana je i u prvom i u drugom stupnju. U drugom je stupnju izvršena čak i procjena je li osnova za izdavanje naloga za pretragu, a to su podaci pribavljeni iz lihtenštajnske banke, bila u skladu sa sudskom praksom Saveznog ustavnog suda o korištenju dokaza u kaznenom postupku. Bitna je i činjenica da su ti podaci bili korišteni u prethodnom postupku, a ne u glavnom postupku protiv podnositelja zahtjeva.

Drugo, što se tiče prirode kaznenog djela, Sud je primijetio da se radilo o teškom kaznenom djelu - utaji poreza - koje utječe na državna sredstva i sposobnost države da djeluje u kolektivnom interesu.

Treće, što se tiče načina i okolnosti u kojima je izdan nalog za pretragu, pretraga je naložena kako bi se pronašli dodatni dokazi i čini se da je to bio jedini način utvrđivanja jesu li podnositelji zahtjeva doista bili odgovorni za utaju poreza. Štoviše, ništa ne upućuje na to da su njemačka tijela namjerno i sustavno prekršila domaće i međunarodno pravo radi dobivanja informacija za progon poreznih kaznenih djela.

S obzirom na ustaljenu sudsku praksu Saveznog ustavnog suda, podnositelji zahtjeva mogli su predvidjeti kako bi domaće vlasti mogle temeljiti nalog za pretragu na lihtenštajnskim podacima unatoč činjenici da su te informacije pribavljene povredom zakona.

Četvrto, što se tiče sadržaja i opsega naloga, Sud je smatrao da su bili konkretizirani, da sadrže izričito i detaljno pozivanje na kazneno djelo koje se istražuje i da identificiraju predmete koji su traženi kao dokaz.

Naposljetku, što se tiče mogućih posljedica pretrage, podnositelji zahtjeva nisu naveli nikakve negativne posljedice pretrage na njihov osobni ugled.

Prema tome, u ovome su predmetu njemački sudovi ostali unutar svog manevarskog prostora („slobode procjene”) prilikom reguliranja uvjeta pod kojima su se stambene prostorije mogle pretraživati, te stoga nije došlo do povrede članka 8. Konvencije.

KLJUČNE RIJEČI

- *pravo na dom*
- *pretraga doma*
- *nezakoniti dokazi*
- *nalog za pretragu*
- *ustaljena sudska praksa domaćih sudova*

Službeni tekst odluke pogledajte [ovdje](#).

NEMA POVREDE PRAVA NA PRIVATNI ŽIVOT RODILJE ZBOG TOGA ŠTO PRIMALJAMA NIJE DOPUŠTENO ASISTIRANJE PRI PORODU KOD KUĆE

DUBSKÁ I KREJZOVÁ PROTIV ČEŠKE

*zahtjevi broj 28859/11 i 28473/12
presuda Velikog vijeća od 15. studenog 2016.*

❖ ČINJENICE

Podnositeljice zahtjeva su češke državljanke koje su se odlučile na porod kod kuće.

Prva podnositeljica se odlučila na porod kod kuće zbog negativnih iskustava tijekom poroda prvog djeteta u državnoj bolnici. Naime, podnositeljica je tada protivno svojim željama podvrgnuta različitim medicinskim intervencijama te joj je određen boravak u bolnici u dužem vremenu od onog koje je željela. Stoga je drugo dijete željela roditi kod kuće uz asistenciju primalje. Međutim, prema češkom zakonodavstvu primaljama je dopušteno asistirati prilikom poroda kod kuće jedino ukoliko su u domu osigurani tehnički uvjeti koje mjerodavni zakon predviđa za porod, s time da javno zdravstveno osiguranje ne pokriva troškove takvog poroda. Prva podnositeljica je tijekom svibnja 2011. godine kod kuće rodila svoje drugo dijete. Češki Ustavni sud je tijekom veljače 2012. godine odbio podnositeljičinu tužbu kojom je prigovarala kako joj je uskraćen porod kod kuće uz asistenciju zdravstvenih djelatnika.

Druga podnositeljica je dvoje djece rodila kod kuće, prvo 2008., drugo 2010. godine uz asistenciju primalja koje nisu imale odgovarajuće dopuštenje države. Tijekom podnošenja zahtjeva Europskom sudu, podnositeljica je bila trudna s trećim djetetom. Zbog zakonodavnih promjena koje su u Češkoj stupile na snagu dana 01. travnja 2012. godine, podnositeljica nije uspjela pronaći primalju koja bi asistirala porodu njezinog trećeg djeteta. Naime, navedena legislativa predviđa sankcije za primalje koje neovlašteno asistiraju pri porodu kod kuće. Podnositeljica je na kraju rodila u jednoj državnoj bolnici blizu Praga koja je bila poznata po tome da poštuje želje majke prilikom poroda.

❖ PRIGOVORI

Obje podnositeljice su Europskom sudu podnijele zahtjev tvrdeći kako je došlo do povrede članka 8. Konvencije zbog toga što su bile primorane roditi u državnoj bolnici s obzirom da je zdravstvenim djelatnicima bilo zabranjeno asistirati porodu kod kuće.

Vijeće je dana 11. prosinca 2014. donijelo presudu u kojoj je utvrdilo da članak 8. Konvencije nije povrijeđen. Na zahtjev podnositeljica predmet je podnesen Velikom vijeću na razmatranje.

Kao umješaci u postupku pred Velikim vijećem sudjelovale su hrvatska i slovačka Vlada, tri nevladine organizacije te češki pravobranitelj.

❖ OCJENA SUDA

Sud je naveo kako je izbor mjesta na kojem će se odvijati porod neraskidivo vezan u privatni život majke, te stoga ulazi u domašaj članka 8. Konvencije.

Sankcije kojima su podložne primalje koje asistiraju na porodu kod kuće svakako imaju značajan utjecaj na slobodu izbora mjesta poroda. Sukladno češkom zakonodavstvu, primalje su praktično spriječene u asistiranju prilikom poroda kod kuće. Zbog toga žene, koje poput podnositeljica željele roditi kod kuće, ne mogu roditi uz asistenciju primalje, što predstavlja rizik za njihovo zdravlje i zdravlje novorođenčeta. Stoga je Sud zaključio kako ovakvo zakonodavno uređenje predstavlja miješanje u pravo na privatni život podnositeljica.

Sud je zaključio kako se miješanje temelji na zakonu budući da su podnositeljice sukladno mjerodavnom češkom pravu mogle predvidjeti kako u slučaju poroda kod kuće, primaljama neće biti dopušteno asistiranje, jer njihovi domovi nisu bili tehnički opremljeni za porode, sukladno propisanim uvjetima.

Nadalje, miješanje je imalo opravdani cilj - zaštitu zdravlju i sigurnosti majke i novorođenčeta tijekom i nakon poroda.

Sud je istaknuo kako nije nadležan odlučivati o najprikladnijem rješenju za reguliranje problematike poroda kod kuće, već je to zadatak nadležnih nacionalnih tijela. Zaključio je kako države članice u odnosu na reguliranje pitanja poroda kod kuće uživaju široku slobodu procjene, jer je riječ o složenim pitanjima iz domene javnog zdravstva i upravljanja državnim financijama. Štoviše, ne postoji europski konsenzus u pogledu dozvoljavanja poroda kod kuće. Tako je u 20 država članica pitanje poroda kod kuće regulirano domaćim zakonodavstvom, dok u 23 države članice pitanje poroda kod kuće nije uopće zakonski regulirano, ili je podregulirano.

Stoga je Sud u ovom predmetu bio pozvan ispitati je li postojećom češkom državnom politikom - uslijed koje primalje, u praksi, nisu mogle podnositeljicama asistirati na porodu – ostvarena pravična ravnoteža između prava majki na poštovanje privatnog i obiteljskog života i javnog interesa zaštite zdravlja i sigurnosti djeteta i majke za vrijeme i nakon poroda.

Sud je utvrdio da postoji veći rizik za zdravlje majke i djeteta u slučaju poroda kod kuće nego pri porodu u bolnici, u kojoj je u potpunosti dostupna odgovarajuća tehnička oprema i kompletno medicinsko osoblje. Naime, tijekom poroda može doći do nepredviđenih komplikacija koje zahtijevaju, primjerice, carski rez ili neonatološku skrb.

S druge strane, a prema vlastitom iskustvu podnositeljica, uvjeti u bolnicama i način na koji je roditeljama pružen medicinski tretman u lokalnim rodilištima očito je bio diskutabilan, a u nekim rodilištima nisu u cijelosti poštivane želje roditelja u pogledu poroda. Slične primjedbe iznesene su i u izvješću UN Odbora za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena, koji je

Države članice u reguliranju pitanja poroda kod kuće uživaju široku slobodu procjene, jer je riječ o složenim pitanjima iz domene javnog zdravstva i upravljanja državnim financijama.

izrazio zabrinutost zbog uvjeta u kojima se odvijaju porodi te zbog stanja u porodništvu u Češkoj.

Međutim, od 2014. godine Češka je poduzela određene inicijative za poboljšanje situacije u tom području. Imenovan je novi vladin odbor stručnjaka za pitanja porodništva, primaljstva i reproduktivnih prava žena. Sud je pozvao češke vlasti da nastave s naporima, posebice da kontinuirano preispituju postojeće zakonodavstvo kako bi osigurale da ono odražava medicinska i znanstvena dostignuća te da u isto vrijeme poštuje reproduktivna prava žena. Jedan od rezultata tih napora treba biti uspostavljanje odgovarajućih uvjeta i za pacijentice i za medicinsko osoblje u rodilištima diljem Češke.

Sud je zaključno utvrdio kako nije došlo do povrede prava podnositeljica zajamčenih člankom 8. Konvencije.

KLJUČNE RIJEČI

- *porod kod kuće*
- *asistencija primalje*
- *prava roditelja*
- *zaštita zdravlja i sigurnosti*
- *reproduktivna prava žena*

Službeni tekst odluke pogledajte [ovdje](#).

SLOBODA IZRAŽAVANJA

ČLANAK 10.

1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da podvrgnu režimu dozvola ustanove koje obavljaju djelatnosti radija ili televizije te kinematografsku djelatnost.

2. Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti.

RAZRJEŠENOM SUCU USTAVNOG SUDA NIJE POVRIJEĐENO PRAVO NA SLOBODU IZRAŽAVANJA

SIMIĆ protiv BOSNE I HERCEGOVINE

*zahtjevi br. 75255/10
odluka od 15. studenog 2016.*

❖ ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva bio je izabran za suca Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u srpnju 2007. godine. Prije stupanja na tu dužnost podnositelj zahtjeva bio je član Narodne skupštine Republike Srpske i potpredsjednik političke stranke (Savez nezavisnih socijaldemokrata - SNSD).

U studenome 2009. godine lokalna nevladina organizacija obavijestila je Ustavni sud o pismu koje je u svibnju 2009. godine podnositelj napisao i poslao predsjedniku SNSD-a i tadašnjem potpredsjedniku Vlade Republike Srpske. U pismu je podnositelj pisao o radu Ustavnog suda i komentirao rad djelatnika Vlade Republike Srpske.

Između 31. prosinca 2009. godine i 8. siječnja 2010. godine podnositelj je davao intervju u medijima u kojima je kritizirao Ustavni sud, optužujući ga za korupciju i miješanje kriminala i politike u njegov rad. Uz to je neovlašteno održao konferenciju za novinare na kojoj je raspravljao o određenim predmetima, te je komentirao (ne)pristranost Ustavnog suda.

Postupak za razrješenje podnositelja sa dužnosti suca Ustavnog suda pokrenut je pred Ustavnim sudom. Prije početka postupka, dana 3. prosinca 2009. godine, Ustavni sud ga je

pozvao da se pisanim putem očituje o svom pismu. Na plenarnoj sjednici održanoj u ožujku 2010. godine potvrdio je da je autor pisma te je iznio svoje argumente ostalim sucima. Sjednica je odgođena kako bi podnositelj imao dovoljno vremena da pregleda spis predmeta i imenuje pravnog zastupnika. Također je pozvan da podnese još jedan pisani podnesak.

Međutim, on nije iskoristio svoje pravo uvida u dokumente i nije se pojavio na ponovljenoj sjednici niti je imenovao pravnog zastupnika. Ponovljena sjednica održana je u svibnju 2010. godine, te je jednoglasno odlučeno da ga se razriješi dužnosti zbog narušavanja ugleda Ustavnog suda, kao i ugleda položaja suca Ustavnog suda. Ustavni sud je utvrdio da je on svjesno ignorirao da se sudac mora ponašati odmjereno kada koristi svoju slobodu izražavanja i da je time ozbiljno narušio autoritet Ustavnog suda, kao i povjerenje javnosti u pravosuđe kao cjelinu.

Podnositelj je tada pokrenuo postupak pred Sudom Bosne i Hercegovine (dalje: Sud BiH) tražeći poništenje odluke Ustavnog suda iz svibnja 2010. godine. Sud BiH je odbacio taj zahtjev, utvrdivši da nije nadležan ispitati predmet. Tu je odluku u konačnici potvrdilo žalbeno vijeće Suda BiH u siječnju 2011. godine.

❖ **PRIGOVORI**

Pozivajući se na članak 6. stavak 1. (pravo na pošteno suđenje), podnositelj je tvrdio da je postupak pred Ustavnim sudom kojim je razriješen dužnosti bio nepošten zbog toga što nije dobio odgovarajuću priliku da iznese svoje argumente i zbog toga što nije bilo javne rasprave o njegovu predmetu. Pozivajući se nadalje na članak 10. (sloboda izražavanja), tvrdio je da je razriješen dužnosti zbog svojih izjava u javnosti. Naposljetku, tvrdio je na temelju članka 13. (pravo na djelotvoran pravni lijek) da nije postojao djelotvoran pravni lijek za njegove prigovore.

❖ **OCJENA SUDA**

Članak 6. (pravednost postupka)

Sud nije mogao prihvatiti tvrdnju podnositelja da je postupak bio nepošten zbog toga što nije dobio priliku da iznese svoje argumente. Naprotiv, on je imao priliku iznijeti svoje argumente pred Ustavnim sudom, kako u pisanim, tako i u usmenim očitovanjima. Također mu je dano dovoljno vremena da pregleda spis predmeta i imenuje pravnog zastupnika, ali to nije učinio. Dakle, on je imao mogućnost izvršiti uvid u spis i komentirati sve relevantne dokumente kako se to zahtijeva u kontradiktornom postupku.

Što se tiče prigovora podnositelja da nije bilo javne rasprave u njegovu predmetu, Sud je primijetio da je on osobno saslušan na plenarnoj sjednici u ožujku 2010. godine, ali nije zatražio da se održi javna rasprava. Štoviše, nema dokaza da je podnio takav zahtjev u bilo kojoj fazi postupka. Stoga se može smatrati da se podnositelj odrekao svojeg prava na javnost rasprave.

Slijedom toga, Sud je zaključio da su prigovori g. Simića na temelju članka 6. stavka 1. očigledno neosnovani i da ih se mora odbaciti kao nedopuštene.

Članak 10. (sloboda izražavanja)

Sud je najprije napomenuo da je podnositelj dao intervju za medije u kojima je kritizirao Ustavni sud i da je održao neovlaštenu konferenciju za novinare, a da se upravo u tom razdoblju imao priliku pisanim podneskom očitovati Ustavnom sudu o pismu iz svibnja 2009. godine.

Nadalje, podnositelj je razriješen dužnosti zbog narušavanja autoriteta Ustavnog suda i ugleda suca.

Odluka se stoga u suštini odnosila na njegovu sposobnost obavljanja svojih dužnosti, a ne na njegova javno izražena stajališta. Naime, razlozi za njegovo razrješenje dužnosti bili su njegovo pismo iz svibnja 2009. godine koje je nedvojbeno izazvalo sumnje u njegovu nepristranost i neovisnost, te ponašanje koje je nespojivo s ulogom suca.

Sud je stoga zaključio da je prigovor podnositelja na temelju članka 10. očigledno neosnovan i da ga treba odbaciti kao nedopuštenog.

Odluka o razrješenju dužnosti podnositelja odnosila se u suštini na njegovu sposobnost obavljanja svojih dužnosti, a ne na njegova javno izražena stajališta.

Članak 13. (djelotvorno pravno sredstvo)

Sud je utvrdio da je primjena članka 13. ograničena kada, kao u ovom predmetu, podnositelj zahtjeva tvrdi da je do povrede prava iz Konvencije došlo zbog odluke najvišeg tijela sudbene vlasti u domaćem pravnom sustavu. Stoga je zaključio da je i ovaj prigovor očigledno neosnovan i odbacio ga kao nedopuštenog.

KLJUČNE RIJEČI:

- *razrješenje suca Ustavnog suda*
- *pravo na slobodu izražavanja*
- *pravo na pošteno suđenje*
- *nepristranost i neovisnost suca Ustavnog suda*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

POVREDA ZBOG ODBIJANJA PRAVA NA PRISTUP INFORMACIJAMA

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSAG protiv MAĐARSKE

*zahtjev br. 18030/11
presuda Velikog vijeća od 8. studenog 2016.*

❖ ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva je Mađarski helsinški odbor, nevladina udruga sa sjedištem u Budimpešti. Udruga provodi aktivnosti nadzora nad primjenom međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava u Mađarskoj. Prilikom izrade izvješća o kvaliteti obrane koju pružaju branitelji po službenoj dužnosti udruga je od policijskih uprava zatražila imena branitelja po službenoj dužnosti koje je policija postavila u 2008. godine, te informacije o broju imenovanja svakog od tih branitelja. Udruga se pozvala na Zakon o informacijama iz 1992. godine tvrdeći da tražene informacije predstavljaju javne podatke.

Udruga je 2009. godine podnijela tužbu protiv dvije policijske uprave koje su odbile zahtjev za pristup informacijama. Njihova tužba je odbijena jer su domaći sudovi zaključili kako branitelji po službenoj dužnosti ne obavljaju poslove od javnog interesa, pa se stoga ne može tražiti objavljivanje podataka o tim osobama na temelju Zakona o informacijama. Vrhovni sud je ocijenio da je osiguravanje prava na obranu, koje provode branitelji po službenoj dužnosti, zadaća države, ali da je aktivnost koju nakon imenovanja obavljaju branitelji privatne naravi, pa stoga njihova imena ne predstavljaju javnu informaciju.

❖ PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 10. Konvencije (pravo na slobodu izražavanja), podnositelj zahtjeva prigovarao je da je odbijanjem domaćih tijela da dostave tražene informacije povrijeđeno njihovo pravo na pristup informacijama.

Dana 26. svibnja 2015. Vijeće Suda odlučilo je ustupiti predmet Velikom vijeću na odlučivanje. U postupak pred Velikim vijećem umiješale su se britanska vlada i šest nevladinih organizacija.

❖ OCJENA SUDA

Sud je najprije istaknuo kako članak 10. Konvencije uključuje i pravo na pristup informacijama. Naime, kada je pristup informacijama ključan za ostvarivanje prava na primanje i prenošenje informacija, tada odbijanje prava na pristup informacijama može predstavljati povredu prava na slobodu izražavanja.

U ovom predmetu informacije koje je tražila udruga podnositelj od policije bile su nužne za dovršetak istraživanja o funkcioniranju sustava obrane po službenoj dužnosti koje je ta udruga provodila u svojstvu nevladine organizacije koja se bavi ljudskim pravima s ciljem da doprinese raspravi o pitanju koje je očigledno pitanje od javnog interesa. Sud je stoga ocijenio

da su domaće vlasti, odbijajući pristup postojećim informacijama lišile udrugu podnositelja prava na primanje i prenošenje informacija, na način koji je suprotan samoj srži prava iz članka 10. Konvencije. Stoga je Sud ocijenio kako je došlo do miješanja u pravo na slobodu izražavanja, s time da je miješanje bilo u skladu s domaćim zakonima te u skladu s legitimnim ciljem – zaštitom prava drugih osoba.

Kritika ili prijedlog za poboljšanje sustava koji je u izravnoj vezi s pravom na pošteno suđenje predstavlja pitanje od javnog interesa, i tiče se same biti konvencijskog prava na obranu u kaznenim postupcima. Zbog odbijanja zahtjeva za pristup informacijama udruga podnositelja nije mogla doprinijeti javnog raspravi o pitanju od općeg interesa.

Temeljni problem u pokušaju ostvarivanja prava na pristup informacijama u ovom predmetu leži u činjenici da su tražene informacije bile klasificirane kao osobni podaci. To je stoga jer prema mađarskom pravu pojam osobnih podataka obuhvaća svaki podatak uz pomoć kojeg se neka osoba može identificirati. Takve se informacije nisu smjele otkrivati, osim u slučajevima kada je to bilo izričito propisano, ili je riječ o osobama koje su lokalni i državni dužnosnici, ili obavljaju „druge javne dužnosti“. Nakon što je Vrhovni sud isključio branitelje po službenoj dužnosti iz kruga osoba koje obavljaju „druge javne dužnosti“, udruga nije imala nikakav drugi pravni put kojim

bi dokazala da su joj tražene informacije potrebne radi obavljanje uloge „psa čuvara“ u smislu članka 10. Konvencije.

Traženi podaci odnosili su na imena branitelja po službenoj dužnosti i broj postupaka u kojima su imenovani. Iako je doista riječ o osobnim podacima, oni su se odnosili samo na obavljanje njihovih profesionalnih aktivnosti u javnim sudskih postupcima.

Zbog toga je Sud zaključio kako se podaci o profesionalnim aktivnostima branitelja po službenoj dužnosti ne mogu smatrati privatnim poslovima, pogotovo zato jer se traženi podaci nisu odnosili na kvalitetu njihove obrane u sudskim postupcima. Stoga nije jasno kako bi objava ovih informacija, u kontekstu svrhe zbog koje ih je udruga podnositelja zatražila, utjecala na pravo na poštivanje privatnog života branitelja.

Prema mišljenju Suda, objava imena tih odvjetnika i broj njihovih imenovanja ne bi ih izložio javnosti iznad očekivanja koja su imali kada su pristali biti upisani na listu branitelja po službenoj dužnosti. Njihova imena mogla su biti dostupna javnosti i na druge načine, primjerice putem liste pružatelja pravne pomoći, rasporeda sudskih ročišta, prisustvovanja javnim ročištima. Imajući na umu navedeno, Sud je smatrao da prava na poštovanje privatnog života odvjetnika na koja se pozivala mađarska vlada nisu bila dovedena u pitanje, te da nisu mogla biti odlučujući faktor za ograničavanje prava na slobodu izražavanja podnositelja.

Sud je naveo kako je tema istraživanja koju je provodila udruga podnositelja bila učinkovitost sustava obrane po službenoj dužnosti, što je usko povezano s pravom na pošteno suđenje, koje

predstavlja pravo od neizmjerne važnosti. Stoga kritika ili prijedlog za poboljšanje sustava koji je u izravnoj vezi s pravom na pošteno suđenje predstavlja pitanje od javnog interesa, i tiče se same biti konvencijskog prava na obranu u kaznenim postupcima. Zbog odbijanja zahtjeva za pristup informacijama udruga podnositelja nije mogla doprinijeti javnog raspravi o pitanju od općeg interesa.

Sud je stoga zaključio da prava na privatnost odvjetnika ne bi ni na koji način bila ugrožena u slučaju prihvaćanja zahtjeva za pristup informacijama. Iako su traženi podaci sadržavali njihova imena, riječ je o statističkim podacima o broju zastupanja u kaznenim postupcima u okviru nacionalnog sustava pravne pomoći koja se financira iz državnog proračuna.

Mjerodavni mađarski zakon, na način na koji su ga tumačili mađarski sudovi, nije omogućavao ocjenu prava na slobodu izražavanja podnositelja prema članku 10. Konvencije. U ovom slučaju takva pažljiva ocjena bila je nužna jer se radilo o doprinosu raspravi od velikog značaja za javnost.

Sud je zaključio kako mjere koje su primijenjene u ovom slučaju (odbijanje prava na pristup informacijama) nisu bile proporcionalne legitimnom cilju. Stoga je došlo do povrede prava na slobodu izražavanja.

❖ **PRAVIČNA NAKNADA**

215 eura na ime materijalne štete

8.875 eura na ime troškova postupka

KLJUČNE RIJEČI:

- *pravo na pristup informacijama*
- *pravo na slobodu primanja i dijeljenja informacija*
- *pitanje od javnog interesa*
- *pravo na privatnost*
- *razmjernost*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

SLOBODA OKUPLJANJA I UDRUŽIVANJA

ČLANAK 11.

1. Svatko ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući pravo osnivati sindikate ili im pristupati radi zaštite svojih interesa.

2. Ne mogu se postavljati nikakva ograničenja ostvarivanju tih prava, osim onih koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa državne sigurnosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovaj članak ne zabranjuje da se nameću zakonska ograničenja u ostvarivanju tih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.

RASPUŠTANJE UDRUGA NAVIJAČA BILO JE OPRAVDANO

LES AUTHENTIKS I SUPRAS AUTEUIL 91 protiv FRANCUSKE

*zahtjev br. 4696/11
presuda od 27. listopada 2016.*

❖ ČINJENICE

Prvi podnositelj zahtjeva, Les Authentiks, je udruga navijača koja je službeno registrirana 2002. godine. Drugi podnositelj zahtjeva, Supras Auteuil 91, je udruga navijača koja je osnovana 1990-ih.

Dana 28. veljače 2010. godine, tijekom nogometne utakmice izbili su tučnjavi između članova obje udruge i pripadnika „Boulogne Boys”, navijača koji su ranije pripadali udruzi koja je raspuštena dvije godine prije toga. U tučnjavi je jedan od navijača smrtno stradao.

Dopisom od 12. travnja 2010. godine Nacionalno povjerenstvo za suzbijanje nasilja na sportskim događanjima obavijestilo je obje udruge podnositeljice zahtjeva o Vladinoj namjeri da ih raspusti. Nakon što su obje udruge imale priliku dostaviti svoje očitovanje, Povjerenstvo je donijelo mišljenje s prijedlogom da se obje udruge raspuste. Dvjestu uredbama od 28. travnja 2010. godine, premijer je naložio raspuštanje dviju udruge zbog opetovanih djela vandalizma i nasilja, počinjenih kolektivno od strane njihovih članova, uključujući događaje od 28. veljače 2010. godine.

Dana 7. svibnja 2010. godine udruge su podnijele hitan zahtjev Državnom vijeću (*Conseil d'Etat*) za suspenziju izvršenja uredbi te žalbu s prijedlogom da ukine uredbu o raspuštanju udruge.

Dana 7. lipnja 2010. godine sudac za hitne zahtjeve Državnog vijeća odbio je zahtjeve za suspenziju izvršenja naloga za raspuštanje. Dana 13. srpnja Državno vijeće je odbilo žalbe na

uredbe o raspuštanju udruga, te je potvrdilo raspuštanje, ali isključivo na temelju događaja od 28. veljače 2010. godine. Državno vijeće proglasio je naloge za raspuštanje udruga razmjernima opasnosti za javni red zbog ponašanja pojedinih članova udruga.

❖ **PRIGOVORI**

Pozivajući se na članak 6. (pravo na pošteno suđenje), udruge - podnositelji zahtjeva prigovorile su da je došlo do povrede načela kontradiktornosti postupka, zbog toga što je sudac potvrdio uredbu o ukidanju udruga, ali s pozivom na druge osnove za ukidanje. Udruge su prigovorile kako nisu mogle iznijeti usmena očitovanja Državnom vijeću. Konačno, tvrdile su da je raspuštanje predstavljalo nerazmjerno miješanje u njihova prava temeljem članka 11. (sloboda okupljanja i udruživanja).

❖ **OCJENA SUDA**

Članak 6. (pravo na pošteno suđenje)

Što se tiče prigovora o povredi načela kontradiktornosti zbog toga što je sudac Državnog vijeća temeljio svoju odluku na drugačijoj osnovi, Sud je primijetio da se Državno vijeće pozvalo samo na neke od osnova na kojima su se temeljili nalozi za raspuštanje. Ti su nalozi izdani zbog počinjenja uzastopnih kaznenih djela, uključujući događaje od 28. veljače 2010. godine, dok se Državno vijeće pozvalo samo na događaje od 28. veljače 2010. godine.

Međutim, stranke su imale priliku raspraviti i o događajima od 28. veljače 2010. godine i o drugim osnovama za donošenje odluka. Sud je stoga zaključio da promjena osnove za raspuštanje udruge nije dovela do povrede prava na pošteno suđenje.

Što se tiče prigovora udruga da nisu mogle dati usmeni iskaz pred Državnim vijećem, Sud se pozvao da svoju raniju praksu o tome da specifična priroda postupka pred najvišim sudbenim tijelom može opravdati činjenicu da samo specijalizirani odvjetnici imaju pravo govoriti pred takvim sudom. Sud je stoga utvrdio da je prigovor očigledno neosnovan.

Članak 11. (pravo na slobodu udruživanja)

Sud je na samom početku uočio da su stranke suglasne da je pobijana mjera predstavljala miješanje u pravo na slobodu udruživanja te da nisu negirale da se miješanje temeljilo na zakonskoj osnovi (Zakon o sportu).

Državno vijeće je utvrdilo da je sudjelovanje udruga u događaju od 28. veljače 2010. godine doveo do narušavanja javnog reda i mira tijekom kojeg je nastradao jedan navijač, te da su u tom događaju sudjelovali navijači koji su pripadnici ovih udruga.

Zakonodavstvom je bila predviđena mogućnost raspuštanja udruga kao kolektivna mjera borbe protiv ekstremnog nasilja na nogometnim stadionima u slučajevima ponavljanja ozbiljnih kažnjivih ponašanja. Uz mogućnost raspuštanja, predviđena je i mogućnost izricanja suspenzije svih aktivnosti udruge.

U konkretnom slučaju, ove zakonske mjere primijenjene su u svjetlu niza kolektivnih kažnjivih djela koja su uključivala bacanje projektila na policiju i nasilne sukobe u kojima je smrtno stradao jedan navijač, i to upravo na samom početku nogometne sezone.

Sud je prihvatio da su domaća tijela opravdano smatrala kako postoji „hitna društvena potreba” da se nametnu drastična ograničenja skupinama navijača, odnosno da se donesu

Udruge sa službenim ciljem promicanja nogometnog kluba nemaju istu važnost za demokraciju kao političke stranke, te stoga strogoća kojom treba ispitivati nužnost mjere kojom se ograničava neko pravo udruge nije jednaka kao u slučaju političkih stranaka.

mjere koje su predmet ovog postupka. Nalozi za raspuštanje stoga su bili nužni u demokratskom društvu, radi sprječavanja nereda i kriminala.

Prije raspuštanja udruga, vlasti su pokušale primijeniti druge mjere, poput zabrane posjećivanja stadiona, ali iste nisu polučile uspjeh. Zbog ozbiljnosti posljedica događaja od 28. veljače 2010. nije se razmatrala primjena blaže mjere poput suspenzije. Naime, vlasti su odlučile zaustaviti začarani krug nasilja i spriječiti opasnu imitaciju ponašanja među različitim

udrugama navijača, nakon što su zaključile da same udruge nisu sposobne spriječiti svoje članove u narušavanju javnog reda.

Sud je istaknuo da države imaju široku slobodu procjene pri ocjeni nužnosti miješanja u pravo na slobodu udruživanja kada je riječ o sprječavanju poticanja na nasilje.

Nadalje, Sud je naglasio da udruge sa službenim ciljem promicanja nogometnog kluba nemaju istu važnost za demokraciju kao političke stranke, te stoga strogoća kojom treba ispitivati nužnost mjere kojom se ograničava neko pravo udruge nije jednaka kao u slučaju političkih stranaka. U tom pogledu, te s obzirom na kontekst, Sud je utvrdio da se nalozi za raspuštanje udruge mogu smatrati razmjernima cilju koji se njima namjeravao postići, i da zbog toga nije došlo do povrede članka 11.

KLJUČNE RIJEČI

- pravo na slobodu udruživanja
- navijačke udruge
- nasilje među navijačima
- mjere borbe protiv nasilja

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

ZAŠTITA VLASNIŠTVA

ČLANAK 1. PROTOKOLA BR. 1

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojega vlasništva. Nitko se ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnoga prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

POVREDA ZBOG UKIDANJA PRAVA NA INVALIDSKU MIROVINU

BÉLÁNÉ NAGY protiv MAĐARSKE

*zahtjev br. 53080/13
presuda Velikog vijeća od 13. prosinca 2016.*

❖ ČINJENICE

Podnositeljica zahtjeva bila je zaposlena u razdoblju od svibnja 1975. do srpnja 1997. godine te je uplaćivala obvezne doprinose za socijalno osiguranje. Od 2001. godine primala je invalidsku mirovinu, nakon što je ispunila dva uvjeta potrebna za ostvarenje prava na invalidsku mirovinu: smanjenu radnu sposobnost za 67 posto te uvjet radnog staža. Radna sposobnost podnositeljice bila je ponovno procijenjena na istoj razini i 2003., i 2006. i 2007. godine.

Međutim, nakon što je 2008. godine izmijenjeno zakonodavstvo vezano uz metodologiju procjene radne sposobnosti osiguranika, odnosno korisnika prava na invalidsku mirovinu, podnositeljica više nije zadovoljavala potreban prag za ostvarenje prava na invalidsku mirovinu. S obzirom da joj je prema novim kriterijima ustanovljeno smanjenje radne sposobnosti za 40 posto, podnositeljica je izgubila pravo na invalidsku mirovinu. Protiv navedene odluke podnositeljica je pokrenula postupak pred radnim sudom, međutim tužba je bila odbijena.

Krajem 2011. godine podnositeljica je zatražila novu procjenu radne sposobnosti. Ustanovljena joj je smanjena radna sposobnost za 50 posto, što bi joj omogućilo ponovno ostvarivanje prava na invalidsku mirovinu, da 2012. godine nije stupio na snagu novi zakon koji je predvidio dodatne kriterije za ostvarenje tog prava. Konkretno, umjesto uvjeta radnog staža, osiguranici su morali tijekom pet godina prije podnošenja zahtjeva, najmanje 1095 dana neprekinuto provesti u sustavu socijalnog osiguranja. S obzirom da je podnositeljica u sustavu socijalnog osiguranja provela samo 947 dana, njezin zahtjev za ostvarenje prava na invalidsku mirovinu bio je odbijen. Žalba podnositeljice, kao i njezina tužba pred upravnim i radnim

sudom, bile su odbačene. Tijekom 2014. godine uvedene u nove izmjene kriterija za ostvarivanje prava na invalidsku mirovinu. Podnositeljica ne udovoljava ni tim kriterijima.

❖ **PRIGOVORI**

Pozivajući se na čl. 1. Protokola br. 1 Konvencije (zaštita vlasništva), podnositeljica zahtjeva je prigovorila da je zbog zakonodavnih izmjena, kojima su propisani uvjeti koje ona nikako nije mogla ispuniti, izgubila pravo na invalidsku mirovinu, a time i značajan izvor prihoda, iako se njezino zdravstveno stanje u međuvremenu nije poboljšalo.

Sud je u presudi od dana 10. veljače 2015. godine utvrdio da je došlo do povrede čl. 1. Protokola br. 1 Konvencije. Dana 1. lipnja 2015. godine mađarska Vlada podnijela je zahtjev za upućivanje predmeta Velikom vijeću.

❖ **OCJENA SUDA**

Je li članak 1. Protokola br. 1 primjenjiv na ovaj predmet?

Odlukom kojom joj priznato pravo na invalidsku mirovinu podnositeljica je stekla „postojeće vlasništvo“ u smislu čl. 1. Protokola br. 1 Konvencije. Na temelju te odluke imala je i „legitimno očekivanje“ da će nastaviti primati invalidsku mirovinu ukoliko joj radna sposobnost i dalje bude smanjena u određenom stupnju.

Veliko vijeće je smatralo da je podnositeljica nastavila imati „legitimno očekivanje“ i nakon što joj je 2010. godine invalidska mirovina prestala biti isplaćivana. Naime, nakon gubitka prava na invalidsku mirovinu, podnositeljica je nastavila podnositi zahtjeve za ostvarenje prava na invalidsku mirovinu, aktivno je surađivala s nadležnim tijelima te se u više navrata podvrgnula procjeni radne sposobnosti. Osim toga, Veliko vijeće je primijetilo da je podnositeljica, sve do uvođenja novih kriterija 2012. godine, ispunjavala i uvjet radnog staža.

Nakon što je radni sud u travnju 2011. godine odbio tužbeni zahtjev podnositeljice, napomenuo je da bi ona u slučaju pogoršanja zdravstvenog stanja ponovno imala mogućnost ostvarivanja prava na invalidsku mirovinu. Pogoršanje zdravstvenog stanja podnositeljice ustanovljeno je novom procjenom radne sposobnosti. Veliko vijeće je također primijetilo da, iako je u prosincu 2011. godine bila preporučena rehabilitacija podnositeljice uz isplaćivanje određene naknade (svojevrsna invalidska olakšica), mađarske vlasti nisu postupile u skladu s tom preporukom. Da jesu, položaj podnositeljice je u okviru novog zakonodavstva mogao bio povoljniji. Konačno, s obzirom da je podnositeljica nastavila uplaćivati obvezne doprinose za socijalno osiguranje Veliko vijeće je ocijenilo da je podnositeljica mogla „legitimno očekivati“ da će, sukladno zakonodavstvu koje je tada bilo na snazi, ostvariti pravo na invalidsku mirovinu onda kada joj smanjenje radne sposobnosti bude utvrđeno u određenom stupnju.

Slijedom navedenog, „legitimno očekivanje“ podnositeljice preraslo je u pravo vlasništva u smislu čl. 1. Protokola br. 1 Konvencije. Odbijanje priznanja prava na invalidsku mirovinu temeljem novog zakonodavstva, dovelo je do miješanja u pravo vlasništva podnositeljice zajamčeno čl. 1. Protokola br. 1 Konvencije.

Je li došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1?

Veliko vijeće je utvrdilo da je miješanje u pravo vlasništva bilo utemeljeno na zakonu te da je imalo legitiman cilj, s obzirom da su mađarske vlasti novim zakonodavstvom nastojale zaštititi javne interese, odnosno provesti racionalizaciju sustava socijalnog osiguranja.

Međutim, Veliko vijeće je smatralo da navedeno miješanje nije bilo razmjerno cilju koji se njime želio postići. Naime, umjesto da joj invalidska skrb bude razumno i razmjerno smanjena, podnositeljica je bila lišena invalidske skrbi u potpunosti.

Nadalje, zakonodavne izmjene kojima su uvedeni dodatni kriteriji za priznavanje prava na invalidsku mirovinu imale su retroaktivan učinak, a njihove se prijelazne odredbe nisu mogle primijeniti na slučaj podnositeljice. Veliko vijeće je istaknulo da je podnositeljica pripadala skupini posebno ranjivih osoba (osoba s invaliditetom) te da nije imala nikakav drugi značajan izvor prihoda. Također, ponovilo je da, iako je u prosincu 2011. godine predložena rehabilitacija podnositeljice, takva mjera nije bila poduzeta, niti je s tog naslova podnositeljici isplaćivana bilo kakva naknada.

Naposljetku, Veliko vijeće je utvrdilo da prilikom miješanja mađarskih vlasti u pravo vlasništva podnositeljice nije bila postignuta pravična ravnoteža između javnih i privatnih interesa. Štoviše, smatralo je da između ciljeva i sredstava kojima su se oni nastojali ostvariti nije postojala razmjernost. Ne dovodeći u pitanje široku slobodu procjene država u pogledu uređenja njihovih sustava socijalnog osiguranja, Veliko vijeće je zaključilo da je podnositeljica snosila prekomjeran i nerazmjern teret te da je stoga došlo do povrede čl. 1. Protokola br. 1 Konvencije.

❖ **PRAVIČNA NAKNADA**

10.000,00 EUR – na ime naknade materijalne štete

5.000,00 EUR – na ime naknade nematerijalne štete

12.795,05 EUR – na ime troškova postupka

Miješanje u pravo na mirno uživanje vlasništva podnositeljice nije bilo razmjerno cilju koji se njime želio postići. Naime, umjesto da joj invalidska skrb bude razumno i razmjerno smanjena, podnositeljica je bila lišena invalidske skrbi u potpunosti.

KLJUČNE RIJEČI

- *invalidska mirovina*
- *pravo vlasništva*
- *„legitimno očekivanje“*
- *posebno ranjive osobe*
- *postizanje pravične ravnoteže*
- *prekomjeran teret*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

PRAVO NA SLOBODNE IZBORE

ČLANAK 3. PROTOKOLA BR. 1

Visoke ugovorne stranke obvezuju se da će u razumnim razdobljima provoditi slobodne izbore tajnim glasovanjem, u uvjetima koji osiguravaju slobodno izražavanje mišljenja naroda pri izboru zakonodavnih tijela.

ODREĐIVANJEM KUĆNOG PRITVORA ZBOG ISTRAGE PODNOŠITELJU NIJE POVRIJEĐENO PRAVO NA SLOBODNE IZBORE

USPASKICH protiv LITVE

*zahtjev br. 14737/08
presuda od 20. prosinca 2016.*

❖ **ČINJENICE**

Podnositelj zahtjeva je bivši litavski političar. U svibnju 2006. godine pokrenuta je istraga u kojoj je podnositelj osumnjičen za krivotvorenje računa svoje političke stranke. O postupku se naširoko izvještavalo u nacionalnim medijima. Litavski tužitelji pokušali su ga pozvati na ispitivanje, ali su obaviješteni da je otišao u Rusiju. U kolovozu 2006. godine litavski sudovi su naložili njegovo uhićenje i zadržavanje u pritvoru zbog toga što je znao za kazneni postupak koji se vodi protiv njega, ali se skrivao u Rusiji. Tužitelji su bezuspješno pokušali ishoditi njegovo izručenje u Litvu.

Za vrijeme dok je boravio u Rusiji, podnositelj je u veljači 2007. godine izabran u općinsko vijeće grada Kedainiaia (Litva). Međutim, dao je ostavku na to mjesto nekoliko mjeseci kasnije. U srpnju 2007. godine laburistička stranka imenovala ga je kandidatom na parlamentarnim izborima u Litvi. Od jeseni 2008. do proljeća 2014. godine više puta je izabran naizmjenično u Seimas (litavski parlament) i Europski parlament, dajući svaki put ostavku na svoje mjesto u jednom ili drugom tijelu. Tijekom tog razdoblja, njegov imunitet od kaznenog progona ukinut je u više navrata, posebice kada je izabran u Seimas 2008. godine i kada je Europski parlament odbio njegove molbe 2010. i 2015. godine da ga zaštiti od kaznenog progona u Litvi.

U međuvremenu, neposredno prije parlamentarnih izbora 2007., on se dobrovoljno vratio u Litvu i odmah je uhićen, ispitan i zadržan u pritvoru. Sutradan su sudovi zamijenili pritvor kućnim pritvorom. Mjere lišenja slobode osporavao je pred Središnjim izbornim

povjerenstvom² i sudovima. Tvrdio je da nalog za njegovo zadržavanje u pritvoru predstavlja miješanje u njegova izborna prava. Središnje izborno povjerenstvo, a zatim i Vrhovni upravni sud odbili su taj njegov prigovor - prvenstveno zbog toga što razlog ukidanja imuniteta nije imao nikakve veze s podnositeljevim sudjelovanjem u općinskim izborima. Tijekom parlamentarnih izbora 2007. godine, podnositelj je podnio žalbu protiv odluka o kućnom pritvoru. Sudovi su uzeli u obzir njegovo pravo da se kandidira na izborima, ali su smatrali da je u javnom interesu da odluka o kućnom pritvoru ostane na snazi. Posebno su naveli kako se ranije skrivao i kako postoji bojazan da će možda ponovo pokušati omesti istragu koja se vodi protiv njega.

Podnositelj je pušten iz kućnog pritvora u travnju 2008. godine, nakon što je dovršena istraga. Kućni pritvor zamijenjen je nalogom da ne napušta mjesto boravka duže od sedam dana bez da obavijesti vlasti. U lipnju 2009. godine ta je mjera također ukinuta.

Konačno, u veljači 2016. godine podnositelj je proglašen krivim zbog krivotvorenja računa svoje političke stranke. Postupak je i dalje u tijeku pred Vrhovnim sudom.

❖ **PRIGOVORI**

Pozivajući se na članak 3. Protokola br. 1 (pravo na slobodne izbore), podnositelj je prigovorio da ga je kućni pritvor spriječio da sudjeluje u izborima Seimasa 2007. godine ravnopravno s drugim kandidatima. Tvrdio je da je istraga koja se vodila protiv njega ograničila njegova izborna prava. Naposljetku, prigovorio je kako je država potaknula negativno medijsko izvješćivanje o njemu tijekom njegove izborne kampanje zbog kaznenog postupka koji se vodio protiv njega, tvrdeći kako nije mogao braniti svoj ugled izravno pred biračima jer što se nalazio u kućnom pritvoru.

❖ **OCJENA SUDA**

Je li podnositelj mogao učinkovito sudjelovati u izbornoj kampanji za Seimas?

Sud je smatrao da je u srpnju 2007. godine, kada je politička stranka imenovala podnositelja kao kandidata na parlamentarnim izborima, on morao biti posve svjestan da je osumnjičenik u kaznenom postupku za krivotvorenje računa stranke, te da je u tom postupku izdan sudski nalog za njegovo uhićenje i pritvor. Stoga nije mogao razumno očekivati da će sudjelovati na izborima za Siemas ravnopravno s ostalim kandidatima koji nisu bili okrivljenici u kaznenom postupku.

² Prema litavskom zakonodavstvu, kandidati za općinske i parlamentarne izbore i izbore u Europski parlament ne smiju se uhititi ili proglasiti kazneno odgovornim za vrijeme izborne kampanje, osim ako Središnje izborno povjerenstvo ne da svoj pristanak.

Čim se vratio iz Rusije, pritvor je zamijenjen blažom mjerom, kućnim pritvorom, što mu je omogućilo da svoju izbornu kampanju vodi od kuće ako to želi. S obzirom da je bio poznati političar u to vrijeme i da su članovi njegove političke stranke osobno sudjelovali na sastancima s biračima, Sud je smatrao da kućni pritvor nije ograničavao njegovo pravo sudjelovanja na izborima u mjeri u kojoj bi to utjecalo na konačni rezultat. Štoviše, on je bio izabran tijekom općinskih izbora u veljači 2007. godine - kada je bio u progonstvu u Rusiji - također bez mogućnosti da se susretne s biračima.

Podnositelj je, u trenutku kada se kandidirao, morao biti svjestan da je osumnjičenik u kaznenom postupku, da je izdan sudski nalog za njegovo uhićenje i pritvor te stoga nije mogao razumno očekivati da će sudjelovati na parlamentarnim izborima ravnopravno s ostalim kandidatima koji nisu bili okrivljenici u kaznenom postupku.

Je li podnositelj bio u mogućnosti osporiti svoje zadržavanje u pritvoru/kućnom pritvoru?

Litavski zakon predviđa sustav ispitivanja pojedinačnih prigovora i žalbi vezanih uz izbore, koji se sastoji od Središnjeg izbornog povjerenstva i sudova; podnositelj je u potpunosti iskoristio taj sustav. Što se tiče općinskih izbora, njegov prigovor na mjeru pritvora najprije je odbilo Središnje izborni povjerenstvo, a zatim je odbijen obrazloženom odlukom Vrhovnog upravnog suda. Što se tiče parlamentarnih izbora, ništa ne ukazuje na to da su, procjenjujući razumnost njegova kućnog pritvora, Središnje izborni povjerenstvo ili litavski sudovi postupili proizvoljno. Naprotiv, oni su ocijenili kako je u javnom interesu da podnositelj ostane u kućnom pritvoru, istovremeno balansirajući to ograničenje slobode s njegovim pravom da se kandidira na izborima. Konačno, Europski parlament je više puta utvrdio nepostojanje bilo kakve političke osnove u kaznenim optužbama protiv podnositelja kada je 2010. i 2015. godine odbio njegove molbe za zaštitom od kaznenog progona u Litvi.

Ujedno, Središnje izborni povjerenstvo je odbilo zahtjev laburističke stranke podnesen u listopadu 2007. godine da intervenira u pogledu sudskog naloga za pritvor protiv podnositelja, tvrdeći da bi takvo miješanje dovelo do kršenja načela razdiobe vlasti. To je pristup koji je u skladu sa sudskom praksom Suda, koja ističe da tijela nadležna za provedbu izbora trebaju funkcionirati na transparentan način i održavati nepristranost i neovisnost od političkih manipulacija.

O izvještavanju medija

Pozivajući se na ključnu ulogu koju mediji igraju u demokratskom društvu, osobito ulogu „čuvara javnosti“, Sud nije našao da je država odgovorna zbog načina na koji su se mediji posvetili predmetu koji je uključivao političku korupciju i milijunske iznose koji su nestali.

O imunitetu podnosioca od kaznenog progona

Sud je uočio da je tijekom svoje političke karijere podnositelj izabran na niz dužnosti te je svaki put kad mu je imunitet istekao ili bio ukinut, on dao ostavku na tu dužnost. To zaobilaznje sustava trajalo je dok Europski parlament nije ukinuo njegov imunitet 2015. godine, te je završilo kada je njegovu osudu potvrdio Prizivni sud u veljači 2016. godine. Prema tome, tvrdnja Vlade da je podnositelj želio sudjelovati na izborima za različita tijela kako bi se mogao premještati na novu dužnost svaki put kada bi izgubio imunitet, a sve u cilju izbjegavanja kaznenog progona, očito nije bila neosnovana. Štoviše, vlastita politička stranka ga je štitila od kaznenog progona sustavno ga predlažući za kandidata na općinskim i parlamentarnim izborima i izborima za Europski parlament.

Zaključno, Sud je utvrdio da nije bilo nepravilnosti koje su ograničile podnositeljevo pravo da se učinkovito kandidira na izborima. Stoga nije došlo do povrede članka 3. Protokola br. 1.

KLJUČNE RIJEČI

- *prava na slobodne izbore*
- *pravo kandidiranja*
- *zastupnički imunitet*
- *istraga protiv zastupnika*
- *istraga protiv kandidata na izborima*
- *pritvor/kućni pritvor kandidata na izborima*

Službeni tekst presude pogledajte [ovdje](#).

PRAVO DA SE NE BUDE DVA PUTA SUĐEN ILI KAŽNJEN U ISTOJ STVARI

ČLANAK 4. PROTOKOLA BR. 7.

- 1. Nikome se ne može ponovno suditi niti ga se može kazniti u kaznenom postupku iste države za kazneno djelo za koje je već pravomoćno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom i kaznenim postupkom te države.*
 - 2. Odredbe prethodnoga stavka ne sprječavaju ponovno razmatranje slučaja u skladu sa zakonom i kaznenim postupkom dotične države ako postoje dokazi o novim ili novootkrivenim činjenicama, ili ako je u prethodnom postupku došlo do bitnih povreda koje su mogle utjecati na rješenje slučaja.*
 - 3. Ovaj se članak ne može derogirati na temelju članka 15. Konvencije.*
-

NEMA POVREDE ZBOB PARALELNOG VOĐENJA KAZNENOG I PREKRŠAJNOG POSTUPKA ZA ISTO DJELO

A. i B. protiv NORVEŠKE

*zahtjev br. 24130/11
presuda Velikog vijeća od 15. studenog 2016.*

❖ ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su dva gospodarstvenika iz Norveške koji su složenim financijskim transakcijama koje su uključivale stjecanje i prijenos dionica u inozemnim dioničkim društvima ostvarili dohodak koji nisu prijavili norveškim poreznim vlastima.

Porezne vlasti provele su reviziju nakon čega su protiv podnositelja podnijele kaznene prijave. Tijekom istrage podnositelji su ispitani, a istražne vlasti su provele različite dokazne radnje, između ostalog i oduzimanje različitih dokumenata. Podnositelji su nakon istrage optuženi za kazneno djelo utaje poreza.

Istovremeno, porezne vlasti su pozivom na provedenu reviziju i dokaze prikupljene tijekom istrage podnositeljima ponovno obračunale porez. Naložile su im da plate dugovani porez (podnositelj A. 300.000,00 eura, a podnositelj B. 143.400,00 eura,) te odredile plaćanje visoke novčane (tzv. porezne) kazne (30% od iznosa poreznog duga). Podnositelji su platili i dug i novčanu kaznu te se nisu žalili na odluke poreznih vlasti koje su tako postale pravomoćne.

Kazneni postupci i protiv jednog i protiv drugog podnositelja bili su u tijeku u trenutku kada su odluke o poreznim kaznama postale pravomoćne. Kazneni postupci su nastavljeni i dovršeni, te je svaki od podnositelja osuđen na kaznu zatvora od jedne godine. U oba slučaja kazneni sud je uzeo u obzir težinu sankcije (novčane kazne) iz postupka pred poreznim tijelima.

❖ PRIGOVORI

Podnositelji su se žalili da su za isto djelo dva puta suđeni i dva puta osuđeni čime je došlo do povrede članka 4. Protokola br. 7. uz Konvenciju. Dana 7. lipnja 2015. godine Vijeće Suda odlučilo je prepustiti nadležnost za odlučivanje u predmetu Velikom vijeću. U postupku je sudjelovalo 6 država u svojstvu umješaka.

❖ OCJENA VELIKOG VIJEĆA

Sud je u presudi *Zolotukhin protiv Rusije* utvrdio kriterije temeljem kojih ocjenjuje je li djelo, za koje je osoba u drugom domaćem postupku suđena, osuđena ili kažnjena, doista isto (*idem*) kao i ono iz prvog postupka. Presuda *Zolotukhin* odnosila se na situaciju u kojoj su se protiv podnositelja vodila dva postupka za isto djelo, ali je u vrijeme pokretanja drugog postupka odluka iz prvog postupka već bila pravomoćna. Nakon te presude, Sud je odlučivao u više vrsta predmeta u kojima je ovisno o

Posljedica zabrane iz članka 4. Protokola br. 7. ne može biti sprječavanje države da organizira svoj pravni sustav na način da će u jednom, poreznom postupku, odrediti plaćanje novčane kazne zbog neplaćanja poreza, a u drugom, kaznenom postupku, osuditi pojedinca u slučajevima kada neplaćanje poreza uključuje još i prijevarnu namjeru.

vremenskom slijedu i odnosu postupaka donosio različite odluke. Takva praksa Suda nije dala jednoznačni odgovor na pitanje kada će paralelno vođenje dvaju postupaka (upravnog/prekršajnog i kaznenog), odnosno nastavljanje drugog postupka nakon što je odluka u prvom postala pravomoćna, predstavljati dupliciranje postupka (*bis*) i tako dovesti do povrede članka 4. Protokola br. 7. uz Konvenciju, a kada ne.

Zbog toga je Sud u presudi A. i B. odlučio odrediti kriterije kada dva postupka za isto djelo predstavljaju ili u stvarnosti dovode do dvostrukog suđenja i kažnjavanja i tako predstavljaju povredu načela *ne bis in idem*.

Najprije, Sud je naveo kako države članice Konvencije imaju pravo izabrati način na koji će organizirati svoj pravni sustav te je utvrdio kako je u državama člancima Europske Unije raširena praksa da se kazna za povredu određuje o oporezivanju, zaštiti okoliša i javnoj sigurnosti, određuje u okviru dva postupka, i prekršajnog/upravnog i kaznenog postupka.

Europski sud je zaključio da posljedica zabrane iz članka 4. Protokola br. 7. ne može biti sprječavanje države da organizira svoj pravni sustav na način da će u jednom, poreznom postupku, odrediti plaćanje novčane kazne zbog neplaćanja poreza, a u drugom, kaznenom postupku, osuditi pojedinca u slučajevima kada neplaćanje poreza uključuje još i prijevarnu namjeru. Naime, plaćanje novčane kazne uobičajena je sankcija za neplaćanje poreza, ali ne predstavlja sankciju za kazneno djelo utaje poreza, što je ponašanje koje također zahtijeva odgovarajući odgovor države.

Članak 4. Protokola 7. ne može se tumačiti na način da apsolutno zabranjuje vođenje upravnog/prekršajnog i kaznenog postupka u pogledu istih činjenica. Također, praktično je

neizvedivo da paralelno vođeni postupci budu istovremeno pravomoćno okončani. Ujedno, automatska zabrana nastavka vođenja drugog postupka u trenutku kada je odluka u prvom postala pravomoćna mogla bi omogućiti zainteresiranoj osobi da iskoristi načelo *ne bis in idem* kao sredstvo manipulacije, što bi moglo dovesti do nekažnjavanja ozbiljnih kaznenih djela i do pravne nesigurnosti.

Da bi dva različita postupka predstavljala jednu cjelinu oni moraju biti "dovoljno usko povezani u naravi i vremenu", što znači da različite svrhe koje se tim postupcima nastoje postići i načini na koji se te svrhe ostvaruju moraju u osnovi biti komplementarni i vremenski povezani, pri čemu posljedice takvog integriranog pristupa moraju biti razmjerne i predvidive osobama koje su njima pogođene.

Sud je primijetio da bi najsigurniji način poštivanje zabrane iz članka 4. Protokola br. 7. svakako bio propis da će se različiti pravni postupci u nekom prikladnom stadiju spojiti u jedan u okviru kojeg će se osigurati jedinstveni odgovor na pojedine aspekte društveno neprihvatljivog ponašanja.

Međutim, s obzirom da su države članice slobodne izabrati način na koji će odgovoriti na različite aspekte društveno neprihvatljivog ponašanja, Sud je zaključio da se članak 4. Protokola br. 7. uz Konvenciju ne može tumačiti na način državama u potpunosti zabranjuje da protiv pojedinca paralelno vode dva različita postupaka za isto postupanje. U tom slučaju država mora organizirati svoj sustav na

način da paralelno vođenje tih postupaka ne dovede do dvostrukog suđenja ili kažnjavanja (*bis*). To znači da svaki od tih postupaka mora predstavljati predvidivi i razmjerni odgovor države na pojedini aspekt društveno neprihvatljivog ponašanja, a oba postupka zajedno činiti jednu povezanu (integriranu) cjelinu, tako da osoba protiv koje se postupci vode nije izložena nepravdi.

Da bi dva različita postupka predstavljala jednu cjelinu oni moraju biti "dovoljno usko povezani u naravi i vremenu", što znači da različite svrhe koje se tim postupcima nastoje postići i načini na koji se te svrhe ostvaruju moraju u osnovi biti komplementarni i vremenski povezani, pri čemu posljedice takvog integriranog pristupa moraju biti razmjerne i predvidive osobama koje su njima pogođene.

Povezanost u naravi će postojati ako su ispunjeni slijedeći uvjeti: a) svakim od postupaka ostvaruje se različita svrha: svakim pojedinim postupkom se ostvaruje različita svrha, ali su te svrhe komplementarne na način da se međusobno nadopunjavaju, te se vođenjem različitih postupaka utječe na različite aspekte istog društveno neprihvatljivog ponašanja; b) *bis* je predvidljiva posljedica *idem*: vođenje dvaju različitih postupaka (*bis*) je temeljem zakona i prakse predvidljiva posljedica istog nedozvoljenog ponašanja (*idem*); c) izbjegnuto je dupliciranje dokaznog postupka: postupci su provedeni na način da se u najvećoj mogućoj mjeri izbjegne dupliciranje izvođenja i ocjene dokaza; d) ukupnost sankcija je razmjerna

djelu: sankcija iz postupka koji je prvi dovršen pravomoćnom odlukom mora biti uzeta u obzir u drugom postupku jer se time sprječava nametanje prekomjernog tereta pojedincu.

Dodatno, u kontekstu sankcija koje su izrečene pojedincu, a povezano s ostalim uvjetima, potrebno je razmotriti još dva čimbenika koja se odnose na upravni/prekršajni postupak: a) Je li postupak u kojem je sankcija izrečena "kazneni" u konvencijskom smislu – ukoliko nije, manja je vjerojatnost da će biti povrijeđeno načelo *ne bis in idem* i b) stupanj stigmatizacije koji taj upravni/prekršajni postupak ima na počinitelja; ukoliko stupanj stigmatizacije nije značajan, veća je vjerojatnost da kombinacijom postupaka podnositelju nije nametnut prekomjeran teret.

Povezanost dvaju postupaka u naravi ne isključuje zahtjev povezanosti u vremenu. To naravno ne znači da bi se postupci od početka do kraja trebali voditi paralelno jer se država mora voditi načelom učinkovitog suđenja. Međutim, između dva postupaka ne smije biti odugovlačenja kako pojedinac ne bi bio izložen neizvjesnosti hoće li drugi postupak biti pokrenut ili neće.

Primjenjujući gore navedene kriterije na slučaj podnositelja A. i B., Sud je zaključio da su dva postupka bila dovoljno blisko povezana i u naravi i u vremenu te su tako predstavljala cjeloviti odgovor države na isto protupravno ponašanje. Sud je utvrdio da su podnositelji morali znati da je ne samo moguće, nego vrlo vjerojatno da ih plaćanje novčane kazne u poreznom postupku zbog poreznog duga neće osloboditi kaznene odgovornosti za utaju poreza. Stoga je zaključio da su podnositelji mogli predvidjeti da će njihovo ponašanje (neplaćanja poreza) dovesti do vođenja dvaju postupaka i posljedično izricanja dvaju različitih sankcija. Postupci su dijelom vođeni paralelno, ali dokazni postupak nije vođen dva puta nego su se činjenice utvrđene u jednom postupku koristile i u drugom. Nadalje, ukupnost sankcija bila je razmjerna djelu obzirom da je kazneni sud uzeo u obzir sankciju iz poreznog postupka. Slijedom navedenog, nije došlo do povrede načela *ne bis in idem*.

KLJUČNE RIJEČI

- *ne bis in idem*
- *vođenje prekršajnog i kaznenog postupka*
- *uska povezanost u naravi i vremenu*
- *integrirani pristup*
- *komplementarne svrhe*

Službeni tekst pogledajte [ovdje](#).